

RUS BÜYÜK GÜÇ BÖLGESELÇİLİĞİ VE KOLEKTİF GÜVENLİK ANLAŞMASI ÖRGÜTÜ: STRATEJİK ARAÇSALLAŞTIRMA VE SINIRLILIKLARI

MUSTAFA TURGUT DEMİRTEPE¹* & OTABEK OMONKULOV²

¹ Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, mtdemirtepe@comu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6191-5085>. ² Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, otabekomon@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-8706-7635>.

ÖZ

Büyük Güç Bölgeselçiliği kavramı, küresel aktörlerin jeopolitik çıkarlarını güvence altına almak amacıyla bölgesel örgütleri nasıl kullandıklarını analiz etmek için kritik bir çerçeve sunmaktadır. Bu makale, Rusya'nın eski Sovyet devletleri üzerindeki etkisini pekiştirmek için Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nü (KGAÖ) kullanmasına odaklanarak KGAÖ'nün bir bölgesel güvenlik örgütü olarak işlevselliğini irdelemektedir. Başlangıçta güvenlik işbirliğini teşvik etmek için kurulan KGAÖ, giderek Rusya'nın stratejik gündemine hizmet eder hale gelmiş ve üye devletler arası ya da üye devletlerin iç güvenlik krizlerine yönelik müdahalesizlik ya da seçici müdahale politikaları nedeniyle rahatsızlığa neden olmuştur. KGAÖ'nün, üyelerinin farklı güvenlik ihtiyaçlarından ziyade Rusya'nın çıkarlarına öncelik verdiği algısı, üyeleri arasında örgütün kolektif bir güvenlik sağlayıcısı olarak etkinliğinin sorgulanmasına yol açmıştır. Makale, Rusya'nın Büyük Güç Bölgeselçiliği bağlamında KGAÖ'yü araçsallaştırmasının örgütün çeşitli güvenlik kaygılarını ele alma kabiliyetini sınırladığı ve nihayetinde örgütün uyumunu ve güvenilirliğini zayıflattığını öne sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bölgeselcilik, Büyük Güç Bölgeselçiliği, Güvenlik, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü, Rusya

Editör / Editor:

Nail TANRIÖVEN,
Erciyes Üniversitesi, Türkiye

*Sorumlu Yazar/ Corresponding Author:

Mustafa Turgut DEMİRTEPE,
mtdemirtepe@comu.edu.tr

JEL:

F52, F53

Geliş: 22 Eylül 2024

Received: September 22, 2024

Kabul: 18 Ekim 2024

Accepted: October 18, 2024

Yayın: 30 Aralık 2024

Published: December 30, 2024

Atıf / Cited as (APA):

Demirtepe, M. T. & Omonkulov, O. (2024),
Rus Büyük Güç Bölgeselçiliği ve Kolektif
Güvenlik Anlaşması Örgütü: Stratejik
Araçsallaştırma ve Sınırlılıkları, Erciyes
Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Dergisi, 69, 117-128,
doi: 10.18070/erciyesiibd.1553670

RUSSIAN GREAT POWER REGIONALISM AND THE COLLECTIVE SECURITY TREATY ORGANISATION: STRATEGIC INSTRUMENTALISATION AND ITS LIMITATIONS

ABSTRACT

The concept of Great Power Regionalism offers a critical lens through which to analyze the ways global powers leverage regional organizations to safeguard their geopolitical interests. This article explores the functionality of the Collective Security Treaty Organization (CSTO) as a regional security apparatus, with a focus on Russia's strategic use of the CSTO to consolidate its influence over former Soviet republics. While originally founded to foster security cooperation among its members, the CSTO has increasingly become an instrument of Russian geopolitical strategy. This shift has generated unease, particularly due to the CSTO's tendency towards non-intervention or selective engagement in security crises involving or within its member states. The perception that the CSTO prioritizes Russia's national interests over the diverse security concerns of its members has cast doubt on its efficacy as a provider of collective security. This article contends that Russia's instrumentalization of the CSTO, in line with the dynamics of Great Power Regionalism, has constrained the organization's capacity to address a broad spectrum of security challenges, ultimately undermining its internal cohesion and credibility.

Keywords: Regionalism, Great Power Regionalism, Security, Collective Security Treaty Organisation, Russia

GİRİŞ

Günümüz uluslararası sisteminde, Büyük Güç Bölgeselciliği (BGB) olgusu, baskın güçlerin jeopolitik çıkarlarını güvence altına almak amacıyla bölgesel entegrasyon süreçlerini stratejik olarak nasıl kullandıklarını anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Diğer bir deyişle, Büyük Güç Bölgeselciliği, küresel ya da bölgesel hegemonun ya da hegemon olma arayışında etkin bir aktörün bölgesel entegrasyonun yörüngesini kendi stratejik hedefleriyle uyumlu olacak şekilde nasıl şekillendirebileceğini açıklamada kilit bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Küreselleşme hızlandıkça ve küresel düzen evrildikçe, büyük güçler bölgeselciliği yalnızca ekonomik veya siyasi entegrasyon için bir mekanizma olarak değil, aynı zamanda etki ve kontrol alanlarını güçlendirmek için stratejik bir araç olarak giderek daha fazla kullanılmaktadır. Bu yaklaşım, bir büyük güç öncülüğünde gerçekleşen bölgesel entegrasyon girişimlerinin ikili doğasını gösterir; ekonomik ya da siyasi konularda iş birliğine odaklanmalar da, nihai amaçları genellikle büyük bir güç tarafından düzenlenen daha geniş bir jeopolitik gündemin gerçekleştirilmesine hizmet eder. Bu kavram, Rusya'nın eski Sovyet coğrafyasında bölgeselciliğe yaklaşımını incelerken özellikle açıklayıcı bir perspektif sunmaktadır. Rusya'nın Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) ve Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) gibi bölgesel örgütleri kullanması, Rus Büyük Güç Bölgeselciliğinin tipik bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu örgütler başlangıçta eski Sovyet cumhuriyetleri arasında güvenlik ve ekonomi alanında iş birliğini teşvik eden platformlar olarak tasarlanmışken, zamanla, Moskova'nın etkisini pekiştirme ve eski Sovyet bölgesi üzerindeki kontrolünü genişletme niyetini yansıtan Rus bölgesel hâkimiyetinin araçlarına dönüşmüşlerdir.

2002'de kurulan KGAÖ, 1992 Kolektif Güvenlik Anlaşması'ndan doğmuş ve ortak güvenlik tehditlerini ele almayı ve ABD ve NATO gibi dış güçleri dengelemeyi amaçlamıştır. Rusya için stratejik önemine rağmen, KGAÖ önemli zorluklarla karşılaşmıştır. Bu zorluklar öncelikle üye devletlerin farklı güvenlik önceliklerinden ve örgütün çoğu zaman etkili kolektif eylemi engelleyen uzlaşmaya dayalı karar alma sürecinden kaynaklanmaktadır. Çok daha önemlisi Rusya ile diğer üye devletler arasındaki asimetrik ilişki ve güvenlik konularında Rusya'ya olan bağımlılık örgütü genelde Rusya'nın öncelikleri ve politikaları belirlediği bir gündemle sınırlandırmaktadır. Bu durum, KGAÖ'nün üyelerinin kolektif güvenlik ihtiyaçlarından ziyade öncelikle Rusya'nın jeopolitik çıkarlarına/arzularına hizmet ettiği yönünde eleştirilere yol açmıştır. Bunun sonucunda KGAÖ'nün etkisiz bir güvenlik sağlayıcısı olarak algılanması, güvenilirliğini ve etkinliğini zayıflatmıştır.

Rusya ile diğer KGAÖ üyeleri arasındaki ilişkinin asimetrik doğası temel bir meseledir. Bu asimetri, üye devletlerin örgütten çekilmesine ya da hayal kırıklığının artmasıyla farklı tepkiler vermelerine yol açmıştır. Örneğin, Özbekistan'ın Kolektif Güvenlik Anlaşması'nı imzalaması bölgesel güvenlik kaygılarından kaynaklanmıştır, ancak 1999'da anlaşmadan çekilmesi, ardından KGAÖ'nün kuruluşundan bir süre sonra örgüte katılımı ve 2012'de örgütten ayrılışı, Rusya'nın hâkimiyeti ve KGAÖ'nün güvenlik tehditlerini etkili bir şekilde ele alamamasıyla ilgili endişelerini yansıtmaktadır. Benzer şekilde Ermenistan'ın KGAÖ ile ilişkisine de karşılansız beklentiler ve örgütsel sınırlamalar damgasını vurmuştur. Ermenistan'ın Azerbaycan ile yaşadığı çatışmalar sırasında KGAÖ'nün destek vermemesinden duyduğu hayal kırıklığı, örgütle olan ittifakını eleştirel bir şekilde yeniden değerlendirmesine yol açmış ve 2024 yılında KGAÖ'den ayrılma kararıyla sonuçlanmıştır.

KGAÖ'nün bölgesel krizlere müdahale konusundaki tutumu, örgütün karşı karşıya olduğu zorlukları belirginleştirmektedir. 2010'daki Kırgızistan krizi ve 2022'deki Tacikistan-Kırgızistan sınır çatışmasında sergilediği iç çatışmalara müdahale konusundaki isteksizlik, buna karşılık 2022'de Kazakistan'daki rejim karşıtı ayaklanmaya yönelik hızlı müdahalesi, KGAÖ'nün seçici yaklaşımının altını çizmektedir. Bu seçicilik, genellikle Rusya'nın stratejik öncelikleriyle örtüşmekte olup, üye devletler arasında artan bir memnuniyetsizliğe yol açmakta ve KGAÖ'nün bölgesel bir güvenlik mekanizması olarak taşıdığı eksiklikleri daha da gün yüzüne çıkarmaktadır.

Bu dinamikler göz önüne alındığında, bu çalışma, KGAÖ'nün Sovyet sonrası alandaki rolüne odaklanarak Büyük Güç Bölgeselciliğinin etkilerini araştırmayı amaçlamaktadır. Ele alınan temel araştırma sorusu

şudur: KGAÖ'de örneklediği şekliyle Büyük Güç Bölgeselciliği, eski Sovyet coğrafyasında bölgesel entegrasyonu ve güvenlik dinamiklerini nasıl etkilemektedir? Çalışma, KGAÖ'nün etkinliğinin, Rusya'nın jeopolitik hedefleriyle çerçevelenmesi nedeniyle önemli ölçüde tehlikeye girdiğini ve bunun da üye devletlerin çeşitli güvenlik ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetini zayıflattığını varsaymaktadır. Bu hipotez, KGAÖ'nün operasyonel zorlukları, bölgesel güvenlik üzerindeki etkisi ve üye devletlerin stratejik yönelimine verdikleri tepkilerin analizi yoluyla incelenecektir.

Bu bağlamda önce büyük güç bölgeselciliği konseptini açıklamak, sonrasında da Rus büyük güç bölgeselciliğini analiz etmek, örgütü ve üye devletlerin beklentilerini karşılama noktasındaki sınırlıklarını anlayabilmek açısından önemlidir.

I. BÜYÜK GÜÇ BÖLGESELÇİLİĞİ

20. yüzyılda ülkeler arası iş birliği ve etkileşimin örgütselleşmeye doğru evrilmesi bağlamında, literatürde "bölgesel bütünleşme," "bölgeselleşme" ve "bölgeselcilik" kavramları geliştirilmiştir. Bu kavramlar, devletlerin ve diğer aktörlerin bölgesel düzeyde iş birliği ve entegrasyon süreçlerini anlamak ve açıklamak amacıyla ortaya konmuştur. Bölgesel bütünleşme, ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarda resmi ve yapılandırılmış iş birliklerini ifade ederken; bölgeselleşme, daha geniş ve informal etkileşimler ve ilişkiler ağı olarak değerlendirilmektedir. Bölgeselcilik ise belirli bir bölgeye yönelik ideolojik ve stratejik yaklaşımları kapsayan bir çerçeve sunar. Bu üç kavram, uluslararası ilişkilerin ve bölgesel dinamiklerin karmaşık yapısını anlamada önemli bir rol oynamaktadır.

Bölgesel bütünleşme, devletler, ulusaltı veya ulusüstü aktörler tarafından tetiklenen ve ekonomik iş birliğinden başlayarak askeri, güvenlik ve siyasi alanlara kadar genişleyen, çok boyutlu bir süreç olarak tanımlanabilir. Bu süreç, başarılı bir şekilde ilerlediği takdirde, ekonomik ve sosyal entegrasyonun yanı sıra nihai olarak tam bir siyasi birlik ile sonuçlanabilir ve yeni bir (federal) devletin oluşumuna yol açabilir. Bölgesel bütünleşme, bu bağlamda sadece ekonomik iş birliğiyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda bölgesel güvenlik ve siyasi düzenin inşasına da kapsamaktadır (Mattli, 1999; Balassa, 1961; Haas, 1958). Helge Hveem'in tanımıyla bölgeselcilik, bir veya bir grup aktörün gerçekleştirmeyi amaçladığı, bölgeye ilişkin belirli bir amaç, hedefler ve değerler dizisini içeren, kendine özgü bir proje olarak değerlendirilen bir program, ideoloji ve durumdur. Bu çerçevede, bölgeselcilik, belirli bir coğrafi bölgenin ekonomik, siyasi ve sosyal entegrasyonunu hedefleyen bilinçli bir strateji olarak şekillenir ve bölgeye dair ortak bir vizyonun hayata geçirilmesi sürecini ifade eder (Hveem, 2003: 83-84). Bölgeselcilik, belirli bir bölgenin ya da dünya düzeninin yaratılmasına, sürdürülmesine veya değiştirilmesine katkı sağlayan fikirler, değerler ve hedeflerin toplamı olarak tanımlanabilir. Bu süreç, genellikle resmi bir politika ve projelerle ilişkili olup, bölgesel kurumların oluşturulmasına ve bölgesel düzeyde kurumsallaşmanın gelişmesine yol açar. Bölgeselcilik, aktörler arasındaki iş birliğini pekiştiren, bölgesel düzenin siyasi, ekonomik ve sosyal temellerini inşa eden bir ideolojik ve pratik çerçeve sunar (Söderbaum, 2011: 2244). Dolayısıyla, bölgeselcilik, siyasi bir hedef doğrultusunda geliştirilen çok taraflı, geniş kapsamlı ve çok yönlü politika, proje ve stratejiler bütünü olarak belirsizlik içerebilir. Bu belirsizlik, bölgeselcilik süreçlerinin nihai amacına ulaşıp ulaşamayacağını önceden kestirmeyi zorlaştırır; zira bu süreç, farklı ve karmaşık etkenlere bağlı olarak şekillenir. Bu etkenler, siyasi, ekonomik ve sosyal dinamikler ile aktörler arasındaki güç dengeleri gibi çeşitli unsurları kapsadığından, bölgeselcilik projelerinin başarı şansı öngörülemez olabilir.

Bölgeselcilik, bir politika veya siyasi proje olarak ele alındığında, devlet aktörleri temel bir rol üstlenirken; bölgeselleşme, bir süreç olarak değerlendirildiğinde, devlet-dışı aktörler ön plana çıkar. Bu bağlamda, bölgeselcilik, genellikle devletler arası ilişkiler ve resmi politikalar çerçevesinde şekillenirken, bölgeselleşme süreçleri, sivil toplum kuruluşları, uluslararası örgütler, özel sektör ve diğer aktörlerin etkileşimiyle dinamik bir şekilde ilerlemektedir. Böylece, her iki kavram da farklı aktörlerin ve dinamiklerin katkısıyla şekillenen karmaşık bir yapıyı yansıtır (De Lombaerde ve Söderbaum, 2013). Bölgeselcilik, devlet-merkezli bir siyasi proje olduğundan genellikle resmi bir bütünleşme süreci olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda,

devletler tarafından yönlendirilen ve belirli politikalar çerçevesinde hayata geçirilen süreçler ön plana çıkar. Öte yandan, bölgeselleşme, çoğunlukla devlet-dışı aktörlerin katılımını içeren süreçleri kapsadığı için resmi olmayan bir bütünleşme süreci olarak nitelendirilmiştir.

Bölgeselcilik, sıklıkla yukarıdan aşağıya (top-down) bir yaklaşım olarak, devletin topluma dayattığı siyasi projeler şeklinde yorumlanabilir. Buna karşın, bölgeselleşme, genellikle aşağıdan yukarıya (bottom-up) bir süreç olarak, toplumun alt kesimlerini oluşturan devlet-dışı aktörlerden başlayarak üst otoritelere kadar genişleyen bir bütünleşme dinamiği olarak değerlendirilir. Ayrıca, bölgesel bütünleşme ve bölgeselleşme, ulusaltı, ulusüstü, devlet veya devlet-dışı aktörlerin yürüttüğü, hem aşağıdan yukarıya hem de yukarıdan aşağıya doğru sürekli bir gelişim ve değişim içinde olan karmaşık bir olgu olarak tanımlanabilir. Bu süreç, çok boyutlu etkileşimleri ve dinamikleri barındırdığı için kapsamlı bir anlayış gerektirir.

Bu süreçlerin çoğunda bölgeselciliğin söz konusu olduğu bölgelerdeki ülkeler birbirleriyle kıyaslandığında ekonomik, siyasi ve kültürel açıdan neredeyse eşit veya benzer değerlere sahip olduğu göze çarpmaktadır. Dolayısıyla bölgesel bütünleşme veya bölgeselcilik genellikle bölge içi aktörler tarafından yürütülen bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Ancak, Orta Asya dahil dünyanın çeşitli bölgelerinde bu durumun aksine bir tablo gözlemlenmiştir. Söz konusu bölgelerin siyasi-ekonomik yapısı ile kalkınmasına yön vermek isteyen bölge dışı büyük güçler, kendi stratejik çıkarları doğrultusunda çeşitli bölgeselcilik projelerini gündeme getirmişlerdir. Literatürde, yeni işlevselciliğin odak noktası olan endojen (içten dışı) bölgesel bütünleşme örnekleri kapsamlı bir biçimde incelenmiştir. Buna karşın, son dönemde ilgi gören eksojen (dıştan içe) bütünleşme süreçlerine dair çalışmalar sınırlı kalmıştır. Altı çizilmesi gereken bir husus, söz konusu mevcut teorilerin Avrupa, Amerika, Afrika ve Güneydoğu Asya'daki bölgesel bütünleşme süreçlerini açıklamak amacıyla geliştirilmiş olmalarıdır. Bu nedenle, bu teorilerin bölge-dışı büyük güçler aracılığıyla gerçekleşen bölgeselcilik süreçlerini açıklamakta yetersiz kalabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Amerika Birleşik Devletleri, Çin ve Rusya, sırasıyla Yeni İpek Yolu (YİY) Kuşak Yol (KY) ve Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) projeleri aracılığıyla kendi bölgeselcilik yaklaşımlarını çeşitli bölgelere dayatmaya çalışmışlardır.

Öte yandan bu projeler, mevcut bölgesel bütünleşme kuramlarının çerçeveleriyle tam olarak örtüşmemektedir. Bu nedenle, büyük güçlerin başını çektiği bölgeselcilik projelerini Büyük Güç Bölgeselciliği (BGB) olarak kavramsallaştıran ve daha önce literatürde olmayan bir kuramsal çerçeve öne sürülmüştür. BGB kavramı, Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD, Rusya ve Çin'in öncülük ettiği veya dahil olduğu bölgesel bütünleşme süreçlerini açıklamak amacıyla kullanılmaktadır. Bu süreçler, kapsamlı ve çok boyutlu yeni bölgeselciliğin bir ürünü olarak, ekonomik konuların yanı sıra siyasi, toplumsal, askeri-güvenlik, çevre ve kültürel alanları da içermektedir.

NATO, 1994'te kurulan NAFTA, uygulanamayan Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (FTAA) ve 2005'te oluşturulan CAFTA-DR gibi serbest ticaret bölgeleri, ABD'nin Amerika ve Avrupa kıtasındaki büyük güç bölgeselciliğinin örneklerindedir. Rusya'nın eski Sovyet coğrafyasında öncülük ettiği BDT, Avrasya Ekonomik Topluluğu (EvrAZES), Tek Ekonomik Alan (TEA), Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) ve AEB ise Moskova'nın bu bağlamdaki girişimleridir. Çin'in Kuşak Yol (KY), AB'nin Küresel Geçit girişimleri de bu kapsamda değerlendirilebilir. Ayrıca, Avrasya ve Güneydoğu Asya'da Çin ve Rusya'nın yer aldığı Şanghay İşbirliği Örgütü ile Asya-Pasifik'te ABD, Çin ve Rusya'nın katıldığı APEC gibi karmaşık büyük güç bölgeselciliği örnekleri de bulunmaktadır. ABD ve Çin'in YİY ve KY projeleri, Rusya'nın AEB projesine ve birbirlerine karşı geliştirdikleri büyük güç bölgeselciliğinin son örneklerindedir.

Büyük Güç Bölgeselciliği (BGB) kavramı, büyük güçlerin stratejik çıkarlarını korumak, güçlerini artırmak ve etki alanlarını sürdürmek veya genişletmek amacıyla, hızlanan küreselleşme ve yeni bir dünya düzeninin ortaya çıkışı sırasında bölgeselciliğe başvurmalarını ifade eder. Bu bağlamda, BGB, bir bölge dışı büyük güç tarafından yönlendirilen bölgesel entegrasyon veya bölgeselciliğin, jeopolitik bir araç olarak kullanıldığını vurgular. Bu durumda, büyük güç merkezli bölgesel bütünleşme veya bölgeselcilik nihai bir amaç değil, amaca

ulaşmayı sağlayan bir araç olarak işlev görür.

BGB, belirli bir bölgeyi (örneğin, konumuz bağlamında eski Sovyet coğrafyasını) yeniden tanımlamak, yeniden kurgulamak ve yeniden tasarlamak amacıyla, büyük güçlerin jeopolitik ve stratejik çıkarlarına uygun olarak geliştirilen siyasi planlar çerçevesinde söylem ve eylem düzeyinde hareket eder. BGB'nin nihai hedefi - salt ekonomik entegrasyonu amaçladığı vurgusu içeren örneklerde bile - önceden planlanmış veya süreç içinde geliştirilen bir siyasi projenin gerçekleştirilmesidir.

BGB'nin iki ana amacı vardır: büyük bir gücün resmi veya belirtilen amaçları ve algılanan stratejik hedefler. Uygulamada, bu resmi ve algılanan hedefler arasında önemli farklılıklar olabilir. BGB'nin en önemli özelliklerinden biri, bu sürecin genellikle büyük bir gücün kendi coğrafi bölgesinden başlayarak çevresine yayılması ve esasen farklı kültürlerle ve kimliklere sahip diğer bölgelerde büyük güç merkezli bir bölgeselcilik yaratmasıdır. Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) ve Çin'in Kuşak ve Yol projesi, bu tip BGB süreçlerinin örnekleridir. NAFTA örneğinde de görüldüğü gibi, bazen BGB, büyük bir gücün (ABD'nin) komşu bölgeleri ve bitişik coğrafi çevresi ile sınırlı kalabilir. Ancak, nadir de olsa BGB, büyük bir gücün coğrafi sınırlarının ötesindeki bölgelerde veya uzak kıtalarda da etkili olabilir. Bu duruma, ABD'nin Orta Asya ve Güney Asya'da uygulamaya çalıştığı Yeni İpek Yolu projesi örnek olarak verilebilir.

BGB, bir büyük gücün başka bir bölgeye bağlanmasından ziyade, bölgenin büyük güce bağlanmasını ifade eder. Büyük güç, bölgeyi çeşitli unsurlar - politik, ekonomik, sosyokültürel veya bunların tümü - aracılığıyla kendine entegre etmeye çalışır. Örneğin, ABD bu süreçte küresel ekonomik ve güvenlik araçlarını devreye sokarak, Çin esas olarak ekonomik ve siyasi unsurlar üzerinden, Rusya ise askeri, ekonomik, politik ve kültürel araçlar kullanarak hedef bölgeleri kendi etkisi altına almaya çalışmıştır.

Genellikle, BGB, rakip büyük bir güç tarafından başlatılan bölgeselcilik veya askeri-politik-ekonomik ittifaklara yanıt olarak gelişir (Mattli, 1999: 12-16). BGB, büyük güçlerin davranışlarını düzenleyen ve önceden belirlenmiş uluslararası işbirliği normlarına dayalı kurallar yerine, esnek anlaşmalar ve bazen dayatmalarla karakterize edilir. Entegrasyon sürecinde katılımcı ülkelerin maksimum refahı yerine büyük gücün jeopolitik hedefleri ön planda olduğunda, süreç büyük olasılıkla başarısız olacak veya asimetrik güç dinamiklerine dayanan yeni bir sömürgecilik biçimine dönüşecektir (Cochrane ve Sloan, 1973; Denha, 1969).

BGB sürecinde, büyük güç ile diğer devletler arasındaki ilişkiler, genellikle ekonomik, askeri-güvenlik ve kültürel alanlarda asimetriktir ve büyük gücün lehine tek yönlü bağımlılıkla karakterize edilebilir. Kuramsal olarak, bu süreçte uluslararası hukuk temelinde ülkeler arasındaki ilişkileri dengelemek için düzenlemeler geliştirilebilir, ancak pratikte büyük gücün siyasi rejimi, zihniyeti ve davranışları bu dengeyi herhangi bir zamanda bozabilir. BGB, büyük bir gücün komşu veya hedef ülkelerin ekonomik, politik ve güvenlik politikalarını kendi çıkarlarına göre manipüle etmesi için bir temel sağlar. Bu durumda, büyük bir güç, bölgedeki ülkeleri özellikle ekonomik, askeri ve teknolojik olarak kendisine bağımlı hale getirmeye veya mevcut bağımlılığı derinleştirmeye çalışır (Muntschick, 2013).

Uluslararası düzen çok kutuplu hale geldikçe, büyük güçler arasındaki rekabetin artması beklenmektedir (Acharya, 2014; Layne, 2012). Bu eğilim, 19. ve 20. yüzyıllarda gözlemlenmiş ve günümüzde de küresel düzeni şekillendirmeye devam etmektedir. 1990'larda başlayan ABD hegemonyasına tepki olarak yaşanan gelişmeler, uluslararası sistemde çok kutupluluğa doğru bir eğilimi doğurmuştur (Zakaria, 2009; Khanna, 2009). Değişen uluslararası sistemde, büyük güçler, eski etki alanlarını korumak ve yeni bölgelere nüfuz etmek için stratejik planlarını, askeri seçenekler de dâhil olmak üzere yeniden değerlendirmektedir (Posen, 2012). BGB projeleri, bu stratejilerin ayrılmaz bir parçasıdır, çünkü büyük güçlerin stratejik çıkarlarıyla doğrudan ilişkilidir. Rus Avrasyacı entelektüeller, küresel siyaseti oluşmakta olan çok kutuplu bir dünya düzeni olarak tanımlamıştır. Bu yaklaşıma göre, gelişen bu çok kutuplu düzende her büyük veya bölgesel güç, kendi bölgesini kontrol etmeli ve o bölgenin güvenliği ile istikrarından sorumlu olmalıdır. Bu bağlamda Aleksandr Dugin, Rusya'nın eski Sovyet coğrafyasında bölgesel entegrasyon yoluyla hâkimiyet kurması ve bu bölgede sorumluluk

üstlenmesi gerektiğini savunmuştur (Dugin, 2014: 78-80; Dugin, 1997: 211-213).

BGB sürecinde, büyük güçler, bölgeyi entegre etmeye çalışırken asimetrikleri kullanır. Bu nedenle, bölge halkının beklentileri, istekleri ve hedefleri genellikle geri planda kalır; büyük güçlerin hedefleri, fikirleri ve planları öncelik kazanır (Kaiser, 1968). BGB, büyük bir gücün rakiplerini ilgi alanı dışına itmek veya en azından bölgedeki etkilerini azaltmak veya dengelemek için kullandığı bir araç olabilir (Jarosiewicz ve Fischer, 2015).

Bu çalışmada Rusya'nın büyük güç bölgeselciliği stratejisi çerçevesinde bir araç olarak kullanılan Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'ne odaklanılacaktır. Bu bağlamda, makale Rusya'nın bölgeselcilik yaklaşımını BGB kavramı doğrultusunda inceleyerek, literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

II. RUS BÜYÜK GÜÇ BÖLGESELÇİLİĞİ

BGB kavramı, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD, Rusya ve Çin tarafından başlatılan veya katılan bölgesel entegrasyon veya bölgeselcilik süreçlerini açıklamak için uygun bir perspektif sunmaktadır. Rusya'nın BGB stratejisi; ülkenin sömürge geçmişi, coğrafi ve jeopolitik konumu, ulusal, ekonomik ve politik düşünce okulları, stratejik hedefleri ve AB ve NATO gibi başarılı bölgesel ekonomik ve güvenlik entegrasyon deneyimlerinden çıkarılan dersler temelinde şekillenmiştir (Petrov ve Kalinichenko, 2016; Trubetzkoy, 2015; Panarin, 1995). Dolayısıyla, Moskova'nın BGB stratejisi, gönüllü (isteğe bağlı) ve zorlayıcı (gerektiğinde güç kullanımına dayalı) bölgesel entegrasyon yöntemlerini ve önceden belirlenmiş coğrafi ve hukuki sınırlamaları içerir (Kaczmarek, 2017; Dragneva ve Wolczuk, 2017; Jarosiewicz ve Fischer, 2015).

Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Avrasya Ekonomik Topluluğu (EurAsEC), Tek Ekonomik Alan (TEA), Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) ve Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) gibi yapılar, Moskova'nın büyük güç bölgeselciliğinin göstergeleridir. 21. yüzyılın başlarından itibaren gücünü yeniden kazanmaya başlayan Vladimir Putin yönetimindeki Rusya Federasyonu, bölgeselcilik stratejileri aracılığıyla dış politikada eski etkisini yeniden kazanarak tam anlamıyla büyük bir güç olmayı hedeflemiştir. Bu doğrultuda, eski Sovyet coğrafyasındaki önceki tüm bölgeselcilik girişimlerini güncelleyip birleştirerek AEB projesini hayata geçirmiştir (Putin, 2011). Rusya'nın AEB ve KGAÖ projeleri, ABD, Çin ve diğer güçlerin post-Sovyet alandan dışlanmasını veya bu bölgedeki etkilerinin dengelenmesini amaçlamaktadır.

Moskova'nın BGB radarında olan gelişmekte olan ülkeler, kendi askeri ve ekonomik yetersizlikleri veya büyük güce olan bağımlılıkları nedeniyle genellikle isteksizce Rusya'nın BGB girişimlerine katılmayı tercih etmişlerdir (Sarabekov, 2015: 7; Peyrouse, 2015: 11). Bu bağlamda, eski Sovyet Cumhuriyetlerinin bir kısmı güvenlik kaygıları ve ekonomik gelişme beklentileri nedeniyle KGAÖ ve AEB'ye katılmıştır (Mostafa ve Mahmood, 2018:165), ancak diğerleri tarihi ve siyasi sorunlar nedeniyle Kremlin'e zaman zaman direnmiştir. Örneğin, Ukrayna, Gürcistan ve Azerbaycan, Rusya'nın hegemonyası altına tekrar girmek için Moskova liderliğindeki KGAÖ ve AEB projesine itiraz etmiş, karşı çıkmış veya direnmiştir (Dreyer ve Popescu, 2014; Trilling, 2011).

Moskova, kendisi ile diğer eski Sovyet Cumhuriyetleri arasındaki askeri ve ekonomik asimetriden yararlanmış. Rus büyük güç bölgeselciliği projelerinin resmi amacı ve teorik yapısı genellikle ulusal egemenliğe saygı, eşitlik, kazan-kazan temelinde iş birliği ve ortak güvenlik ilkelerine dayansa da bu girişimlerin pratik doğası, üyelik müzakereleri süreci ve son yıllarda uygulama aşamasında ortaya çıkan sorunlar, Rusya'nın bilinçli olarak asimetrik yöntemlere başvurduğunu göstermektedir (Dragneva ve Wolczuk, 2017: 11).

Rusya'nın BGB anlayışı, hedeflerine zorla veya askeri güç kullanarak ulaşma eğilimi ile karakterize edilebilir. Bu yaklaşım, eski Sovyet Cumhuriyetlerinin toprak bütünlüğünü, egemenliğini ve ulusal güvenliğini tehlikeye atmıştır (Starr ve Cornell, 2014). Özellikle Moskova ile eski sömürgeler arasındaki derin siyasi, ekonomik, ideolojik ve kültürel farklılıkların ortaya çıktığı dönemlerde, bu ülkelerin bağımsızlığı, toprak bütünlüğü veya temel ulusal çıkarları zarar görmüştür. Rusya-Gürcistan Savaşı, Ukrayna ile yaşanan gerilimler (Karagiannis, 2014), sonrasında Kırım'ın ilhakı ve Ukrayna'nın işgali,

tüm BDT ülkelerinin, özellikle de Kazakistan'ın toprak bütünlüğü, egemenliği ve ulusal güvenliğinin potansiyel tehdit altında olduğunu göstermiştir (Libman ve Obydenkova, 2022).

Rusya, dış politika eylemleriyle, BGB projesini gerçekleştirmek için siyasi, kurumsal, ekonomik, askeri-güvenlik, sosyokültürel ve normatif araçlarını ödül veya baskı aracı olarak kullanmaya hazır olduğunu göstermiştir (Tolipov, 2024). Bu çerçevede, Moskova, ikili ve çok taraflı diplomatik ilişkilerini siyasi araçlar olarak kullanırken, BDT, EurAsEC, KGAÖ, Avrasya Kalkınma Bankası (EDB) ve Avrasya İstikrar ve Kalkınma Fonu (ESDF) gibi askeri-politik-ekonomik örgütleri kurumsal etki araçları olarak konuşturmuştur. Rusya, bölgedeki askeri varlığını ve askeri-güvenlik yardımını güvenlik araçları olarak değerlendirmiş, Gürcistan ve Ukrayna dışında eski SSCB cumhuriyetlerine karşı askeri gücünü kullanmamış, ancak, bölgedeki ülkelere dolaylı olarak askeri gücün her zaman bir seçenek olduğunu hissettirmiştir (Klein, 2019).

Bu kapsamda, Rusya'nın Büyük Güç Bölgeselciliği stratejisi çerçevesinde Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'nü (KGAÖ) kurumsal bir enstrüman olarak kullanma çabası önemli bir rol oynamaktadır. KGAÖ'nün, üyeler arasındaki askeri ve güvenlik iş birliğini pekiştirme amacı taşıyan bir örgüt olarak kurulması, Rusya'nın bölgesel liderlik iddialarını destekleyen kurumsal bir yapı oluşturma gayretini yansıtmaktadır. Üye devletler arasında karşılıklı kolektif güvenliği güçlendirmek için tasarlanan bu örgüt (ODKB, 2002), Moskova'nın bölgesel istikrarı koruma ve jeopolitik erişimini genişletme çabalarında önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, örgütün etkinliği, üye devletlerin çıkar algılarındaki farklılıklar ve örgütten beklentilerinin karşılanamaması nedeniyle sınırlı kalmıştır. Ayrıca, KGAÖ içinde Rusya ve diğer üye devletler arasındaki asimetrik ilişki, Gürcistan ve Ukrayna örneklerinde olduğu gibi Rusya'nın kendi çıkarları doğrultusunda gerektiğinde sert güç unsurlarına da başvurabileceğinin ortaya çıkması ve örgütün Moskova çıkarlarını öncelleyen bir enstrüman olduğu algısının gelişmesi, KGAÖ'nün güvenilirliğini zedelemiştir. Üstelik kurumsal hantallık da örgütün işleyişini ve potansiyel gücünü olumsuz etkilemiş, örgütün vaat ettiği kolektif güvenlik mekanizmalarının tam anlamıyla hayata geçmesini engellemiştir.

III. TARİHSEL BAĞLAM

Bu noktada, KGAÖ'nün üye devletler açısından beklentileri karşılayamayışı ve giderek sorgulanan bir örgüte dönüşmesini anlayabilmek için öncelikle temellere gitmek ve örgütün kuruluşunun konjonktürel bağlamını incelemek yararlı olacaktır.

KGAÖ'nün kökleri, Avrasya bölgesinde jeopolitik çalkantıların ve güvenlik sorunlarının yaşandığı bir dönem olan Sovyetler Birliği'nin dağılmasına kadar uzanmaktadır. Örgütün temelleri, Sovyetler Birliği'nin çözülüşü sonrasında 1992 yılında Bağımsız Devletler Topluluğu bünyesinde BDT Kolektif Güvenlik Antlaşması'nın Ermenistan, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan tarafından imzalanmasıyla atıldı. 1993 yılında Azerbaycan, Gürcistan ve Belarus'un antlaşmayı imzalamasıyla yapılanma genişledi (ODKB, 2024). Antlaşma, güvenlik tehditlerinin ele alınması ve bölgesel istikrarın desteklenmesinde iş birliği için zemin hazırladı. Rusya antlaşmayı eski Sovyetler cumhuriyetleri üzerindeki gücünü ve etkisini devam ettirmesini sağlayacak bir enstrüman olarak görse de yeni bağımsızlığına kavuşmuş ve halen tedirgin olan diğer devletler için Moskova'nın ulusal egemenliklerine ve toprak bütünlüklerine saygı gösterme taahhüdü bir güvence anlamına geliyordu. Ayrıca, Sovyet askeri-sanayi kompleksinin aniden çöküşünden zarar görmüş ve kendi savunma sanayilerini kurma durumunda kalan bu yeni devletler Sovyet döneminden miras kalan askeri varlıkların kontrolüne ve Rusya'nın silah ve askeri teknolojilerine erişimlerine imkân tanıyan anlaşmayı memnuniyetle karşıladılar (Weitz, 2018: 3). Ancak 1999'da anlaşmanın yeniden beş yıllık uzatılması gündeme geldiğinde mevcut durumda memnun olmayan Gürcistan, Azerbaycan ve Özbekistan anlaşmayı imzalamayı reddederek Moskova liderliğindeki oluşumdan ayrıldılar. Bu üç ülke Ukrayna ve Moldova ile birlikte Batı yanlısı GUUAM'ın içinde yer aldılar.

KGAÖ'nün resmi olarak kurulması 2000'li yılların başına kadar gerçekleşmedi. 11 Eylül olayları bölgedeki güç dengesinin yeniden düzenlenmesi sonucunu doğurdu. KGA imzacısı devletler Orta Asya'ya

yönelik ciddi bir güvenlik sorunu teşkil eden Afganistan'da yürütülen operasyonları destekleyecek askeri ve finansal kapasiteye sahip olmadıkları gibi bu yönde bir politik irade de yoktu. Bölge devletleri hava sahalarını ve üslerini ABD'ye açarak ittifak ilişkisi geliştirdiler (Rozaov ve Douhan, 2013: 13). ABD'nin belli bir düzeyde bölgede nüfuzunu mümkün kılan bu gelişme Rusya açısından rahatsızlık doğurdu ve ortaya çıkan güvenlik tehditlerine ve stratejik çıkarlarını koruma ihtiyacına yanıt olarak Kolektif Güvenlik Anlaşması'nın örgüte dönüşmesi için inisiyatif aldı. Örgüt, 15 Mayıs 2002 tarihinde Rusya, Belarus, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan tarafından KGAÖ Şartı'nın imzalanmasıyla resmen hayata geçti.

KGAÖ Şartı çerçevesinde üye devletler, başka askeri organizasyonlara katılım gösterememektedir. Diğer kolektif savunma örgütlerinde olduğu gibi üye devletlerden herhangi birine yönelik bir saldırı olduğunda, bu saldırının tüm üye devletlere yönelik yapıldığı varsayılarak ortak savunma gerçekleştirileceği öngörülmektedir. Bu bağlamda, her yıl üye devletlerin katılımıyla düzenli olarak askeri tatbikatlar gerçekleştirilmektedir. Öte yandan, KGAÖ, örgütün kuruluş amaçlarında da ifade edildiği üzere Avrasya coğrafyasında terörizm, aşırıçılık, uyuşturucu kaçakçılığı ve organize suçlar gibi ortak güvenlik tehditlerini ele almayı amaçlayan kolektif bir güvenlik mekanizması olarak tasarlanmakla birlikte örgütün hedeflerinin Rusya'nın bölgedeki stratejik çıkarlarıyla yakından uyumlu olduğunun altını çizmek gerekir.

Örgütün en büyük ve en etkili üyesi olarak Rusya, örgütün politikaları ve karar alma süreçleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir ve bu anlamda örgüt, gerçekte, Moskova'nın büyük güç bölgeselciliğinin bir enstrümanı olarak işlev görmektedir. Rusya açısından, KGAÖ, daha geniş jeopolitik gündemiyle tutarlı olan çok sayıda stratejik hedefe hizmet etmektedir. İlk olarak örgüt Rusya'ya eski Sovyet coğrafyasında nüfuzunu kullanabileceği ve etki alanını koruyabileceği bir platform sunar stratejik derinliğini ve bölgesel hâkimiyetini muhafaza etmesini sağlamaktadır. İkinci olarak KGAÖ, özellikle Kafkaslar ve Orta Asya'da başta ABD ve NATO olmak üzere bölge dışı küresel aktörlerin (potansiyel) etkisini sınırlamayı hedeflemektedir (Novikov, 2016: 74-77). NATO'nun doğuya doğru genişlemesi ve ABD'nin Orta Asya'daki askeri varlığının ortasında KGAÖ, Rusya'ya kilit bir güvenlik sağlayıcısı olarak rolünü ortaya koyma ve Batı'nın bölgedeki etkisini dengeleme imkânı sunmaktadır. Rusya bölge ülkelerindeki askeri üslerinin yanı sıra KGAÖ kapsamında üye devletlerle askeri iş birliğini güçlendirerek, bölgedeki etkisini güvenli alanına pekiştirmeye çalışmaktadır.

Ancak iddialı hedeflerine ve stratejik önemine rağmen KGAÖ, bölgesel bir güvenlik örgütü olarak etkinliğini zayıflatan çeşitli zorluklar ve sınırlamalarla karşı karşıya kalmıştır. KGAÖ'ye yöneltilen başlıca eleştirilerden biri, ortaya çıkan güvenlik tehditlerini ele almada ve üyeler arası anlaşmazlıkları çözmede etkisiz kaldığı yönündedir. Örgütün uzlaşmaya dayalı karar alma mekanizmasına dayanması ve üye devletlerin farklı güvenlik öncelikleri, kolektif eylem ve iş birliğini çoğu zaman engellemiş, bu nedenle birçokları tarafından potansiyelini gerçekleştirilemeyen ya da etkisiz bir örgüt olarak değerlendirilmiştir. Rusya'nın doğrudan kendi çıkarına olmayan durumlarda güvenlik sorunlarına müdahale etmekten kaçınmasının, diğer üye devletler açısından örgütün güvenilir bir güvenlik sağlayıcısı olarak görülmesini engellediği ve örgütün tüm üyelerinin kolektif çıkarlarına değil, büyük ölçüde Rusya Federasyonu'nun çıkarlarına hizmet eden bir yapı olarak değerlendirilmesine yol açtığı öne sürülmüştür (Stratiyevskiy, 2023; Romańczuk, 2023; Davidzon, 2022; Guliyev ve Gawrich, 2021). Bu bağlamda KGAÖ'nün Rusya dışındaki üye devletler açısından üyelerinin karşı karşıya olduğu çeşitli güvenlik sorunlarını ele alma kabiliyetine ve güvenilir bir güvenlik sağlayıcısı olup olmadığına ilişkin sorgulamaların artmasının ve örgüte yönelik güven kaybının nedenlerini örgütün yirmi yılı aşan süreç içindeki deneyimini göz önüne alarak irdelemek yerinde olacaktır.

IV. FARKLILAŞAN ÇIKARLAR, KARŞILANMAYAN BEKLENTİLER

KGAÖ'nün üye devletlerin başlangıçtaki beklentilerini karşılayamayışının ve dolayısıyla örgüte yönelik güven kaybının ana nedeni, her devletin kendi güvenlik önceliklerine sahip olması

ve mevcut sorun ve gerilimleri örgüt vasıtasıyla çözme çabasının büyük ölçüde sonuçsuz kalmasıdır. Örgüte üye devletlerin; örneğin Belarus ile Ermenistan'ın ya da hatta iki komşu ülke Kırgızistan ve Tacikistan'ın farklı güvenlik kaygılarına sahip olduğu bir ortamda, üstelik Moskova'nın küresel ve bölgesel hedefleri doğrultusunda dizayn edilmiş bir örgüt içerisinde Rusya ile diğer devletler arasındaki asimetrik ilişki bu devletleri kaçınılmaz olarak edilgen bir konuma itmekte, kendi güvenlik yaklaşımları ve sorunlarına çözüm beklentileri örgüt içinde karşılık bulmamaktadır. Bu da doğal olarak birçok üye devletin örgütle ilişkilerini zedelemekte, hatta örgütten kopmalarıyla sonuçlanmakta ya da üyelikler devam etse bile örgütün işlevsiz bir kurum olarak algılanmasına yol açmaktadır. Bu noktada, üye devletlerin örgüte yönelik hayal kırıklığının ve güven kaybının boyutlarının üyelikten ayrılmaya neticelendiği KGAÖ-Özbekistan ilişkilerine değinmek yerinde olacaktır.

A. TAŞKENT'İN MOSKOVA İLE DANSI: KGAÖ ÜYELİĞİ VE AYRILIK HİKÂYESİ

Taşkent ile örgüt arasındaki ilişkilerin temelleri 1992 yılında Bağımsız Devletler Topluluğu bünyesinde BDT Kolektif Güvenlik Antlaşması'nın Ermenistan, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan'ın tarafından imzalanmasıyla atıldı. Rusya eksenli büyük güç bölgeselciliğinin bir ürünü olan bu antlaşmanın Özbekistan'dan destek bulması; Sovyetler Birliği'nin dağılıp sürecinde patlak veren etnik çatışmalar ve bölge rejimlerinin yüzyüze olduğu politik istikrarsızlık ile, ancak çok daha önemlisi Afganistan kaynaklı tehditlerle yakından ilgiliydi. Bölgede ulusal silahlı kuvvetler ve kolluk kuvvetleri yeni kuruluyordu ve savunma kapasiteleri oldukça düşüktü. Bölgesel istikrarsızlık, Rusya ve Özbekistan'ın da çeşitli düzeylerde müdahil olduğu bölgeye yayılma riski taşıyan Tacik iç savaşı nedeniyle daha da kötüleşmişti ve bu durum bölgedeki yönetimler açısından güvenli eksenli bir ulus-üstü yapılanmayı hayati kılıyordu (Saifulin, 2012).

Ancak çok geçmeden 1999'da anlaşmanın yeniden beş yıllık uzatılması gündeme geldiğinde Özbekistan - Gürcistan ve Azerbaycan ile birlikte - anlaşmayı imzalamayı reddederek Moskova önderliğindeki oluşumdan ayrıldı. Bu üç ülke Ukrayna ve Moldova ile birlikte Batı yanlısı GUUAM'ın içinde yer aldılar. Özbekistan İslami Hareketi (ÖİH)'nin 1999 ve 2000'de gerçekleştirdiği eylemlerle Kerimov rejimi için ciddi bir tehdit unsuru olarak ortaya çıkması bile Özbekistan'ı kararından vazgeçirmedi. Özbek yönetimi Rus güçlerinin ÖİH'in Afgan-Tacik ve Kırgız-Tacik sınırlarında faaliyet göstermesini ve sınırı geçmesini engellemek için çaba göstermediğine inanıyor, Rusya'nın bölgede yeniden hegemonya tesis edebilmek amacıyla Kolektif Güvenlik Antlaşması aracılığıyla bölgesel hükümetler üzerinde güçlü bir etkiye sahip olmaya çalıştığını düşünüyordu (Stein, 2012).

2002 yılında Rusya Federasyonu mevcut oluşumu yeni bir anlaşmayla Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'ne dönüştürdüğünde Taşkent 11 Eylül sonrası ABD ile geliştirdiği stratejik ortaklık ilişkisinin de verdiği güvenle örgüte uzak kalmaya devam etti. Ancak süreç içinde Avrasya coğrafyasında yaşanan "renkli devrimler", "devrimler"ın arkasında ABD'nin olduğu yönündeki algı ve bununla paralel olarak Washington'un Taşkent yönetimine karşı insan hakları konusunda giderek artan eleştirileri ve demokratikleşme çağrıları, Kerimov için "stratejik ortaklığın" sonu anlamına geliyordu. Nitekim Mayıs 2005'te "renkli devrimleri" andırır mahiyette gerçekleşen Andican şehrindeki olayların kanla bastırılması sonrasında Washington'un Özbek yönetimini kınaması ve uluslararası soruşturma açılması çağrısında bulunması ABD-Özbekistan ilişkileri kopma noktasına geldi (Heathershaw, 2007: 129-130; Laruelle ve Peyrouse, 2011: 430). Bu gelişmeler üzerine Özbekistan güvenlik kaygılarıyla Batı yanlısı GUUAM'dan ayrılarak yörüngesini Rusya'ya yönlendirdi ve 2006 yılında KGAÖ'ye tekrar üye oldu.

Öte yandan Taşkent'in bu yönelimi büyük oranda ABD'ye karşı reaksiyondan kaynaklanmaktaydı. Güvenlik sendromu yaşayan ve bu nedenle daha önce Rusya'yı sonrasında da ABD'yi rejimine bir tehdit olarak değerlendiren Kerimov için KGAÖ güvenilir olmayan ancak mecburi bir istikametti ve bu nedenle de hiçbir zaman KGAÖ içinde uyumlu bir ortak olmadı. (Stratiyevskiy, 2023: 4). Nitekim Özbek yönetimi KGAÖ'nün 2009 zirvesinde, üye devletlerin

karşılaştığı güvenlik sorunlarına müdahale etme amacıyla bölgede bir acil müdahale timi konumlanması talebine şiddetle direndi (Evseev, 2013: 73-74). Özbekistan, özellikle, Fergana Vadisi içinde yer alan bir bölgede (ki Kırgızistan, Özbekistan ve Tacikistan'ın sınırlarını içeren sosyal ve etnik açıdan kompleks yapıya sahip olan bir bölge) böyle bir askeri üsün kurulmasının bölgenin militarizasyonunu artıracığı, silahlı radikal grupların bölgede tekrar faaliyete geçebileceği ve etnik çatışmaların yeniden ortaya çıkmasına neden olabileceği hususunda endişesini dile getirdi. Bu durumun, bölgeyi ciddi bir istikrarsızlıkla karşı karşıya getirme potansiyeli taşıdığına dikkat çekti (Eurasianet, 2010).

Özbekistan'ın bir başka kaygısı da, Rusya'nın siyasi, etnik ve dini unsurları kullanarak bölgede istikrarsızlığı ateşleyebileceği, acil müdahale timinin Rusya'nın bölgeye doğrudan müdahalesi için bir araç olarak kullanılabilmesi, böylece bölge ülkelerini daha etkili olarak kontrol altına alacağı noktasındaydı (Blagov, 2024).

2009 Zirvesi'nden bir yıl sonra bölgede yaşananlar Kerimov'un kaygılarının gerçeklikle örtüşmediği yönündeki görüşleri boşa çıkardı. Manas üssü konusunda ABD ile yeniden anlaşma imzalayan ve Rusya'nın ABD'yi bölgeden çıkarma politikasını delen Kurmanbek Bakiyev yönetiminin devrilmesinde Rusya'nın rolü Özbekistan'ı haklı çıkarır nitelikteydi. Dahası, Özbekistan'ın bölgenin kırılğan doğası konusundaki endişelerinde haksız olmadığı KGAÖ Zirvesi'nin üzerinden çok geçmeden Güney Kırgızistan'da Kırgızlar ile Özbekler arasında patlak veren etnik çatışmalarla ortaya çıktı. Kırgız Cumhurbaşkanı Roza Otunbayeva'nın talebine rağmen KGAÖ'nün olaylara müdahale etmemesi üzerine Kerimov'un örgütlerle arasındaki mesafe daha da açıldı. Üye devletlerin güvenlik sorunlarına ortak çözümler geliştirmek hedefiyle yola çıkmış bir örgütün ciddi iç çatışma riskinin doğduğu anda bile etkisiz kalması KGAÖ'nün işlevsizliğini olanca çıplaklığı ile açığa çıkarıyordu.

Özbek yönetimi, ayrıca, KGAÖ'nün Afganistan'da barışı sağlamaya yönelik stratejik yaklaşımından da ciddi rahatsızlık duyuyordu (Shustov, 2012; Kartashov, 2012). KGAÖ, Afganistan'a fiilen girmeden Afgan-Tacikistan ve Afgan-Özbekistan sınırları boyunca bir istikrar kuşağı oluşturmak için yürütülecek operasyonlarını meşrulaştırmak için bir BM yetkisi almayı planlıyordu. Bu durumda Rusya, Tacikistan ve Özbekistan'da daimi üs hakkı elde etmiş olacaktı. Özbekistan bu politikaya, Moskova'nın çatışma yönetimi gerekçesiyle KGAÖ'yü kullanarak kendi rızası olmadan bölgeye "barışı koruma güçleri" konuşlandıracağı düşüncesiyle şiddetle karşı çıkıyordu (Saipov, 2012). Özbekistan'ın KGAÖ'den rahatsızlığı Eylül 2012'de kabul edilen yeni Dış Politika Konsepti'ne de yansdı. Konsept, dört konuda - Özbekistan'da yabancı üslerin konuşlandırılması, herhangi bir askeri bloğa üyelik, uluslararası barışı koruma operasyonlarına katılma ve bölgesel çatışmaların çözümünde herhangi bir dış gücün arabuluculuğu - karşı olunacağını altını çiziyordu (Tolipov, 2013). Nitekim bu yeni konseptin doğal sonucu olarak Özbekistan Aralık 2012'de KGAÖ Zirvesi'nde örgüt üyeliğinden çekildi.

Yukarıdaki değerlendirmeden de anlaşılacağı üzere, Özbekistan'ın KGAÖ ilişkisi başlangıçtan itibaren diğer üye devletlerin örgütlerle ilişkisi ile karşılaştırıldığında daha bağımsız bir çizgi takip etmiştir. Taşkent, küresel aktörlerin bölge politikalarının farkında olarak KGAÖ'yü Rus büyük güç bölgeselciliğinin bir enstrümanı olarak görmüş, Moskova'ya eklenme yerine kendi rejim güvenliğini temin edecek şekilde bu aktörleri dengeleme stratejisi izlemiştir, dolayısıyla da Özbekistan-KGAÖ ilişkileri her zaman esnek/kırılğan olmuştur. Diğer yandan Rusya ile daha sıcak ilişkilere sahip ve bölgesel sorunlara Moskova ile aynı kendi güvenlik paradigması içinden baktığını düşünen diğer üye devletler bile zaman içinde hayal kırıklığına uğramış ve örgütlerle bağlarını zayıflatmış, hatta yollarını ayırmıştır. Bunun tipik bir örneği KGAÖ-Ermenistan ilişkisidir. Bu bağlamda Erivan'ın örgütlerle zamanla değişen ilişkisini mercek altına almak yerinde olacaktır.

B. KGAÖ VE ERMENİSTAN İLİŞKİLERİ: GERÇEKÇİ OLMAYAN BEKLENTİLER İLE ÖRGÜTSEL SINIRLILIKLAR ARASINDA BİR GÜVENLİK PARADOKSU

Sovyet sonrası dönem boyunca Ermenistan yöneticileri genel olarak Rusya ile dostane ilişkiler kurmaya özel önem verdiler ve Rusya

liderliğindeki bölgesel örgütlere katılımı güvenlik politikalarının en önemli unsuru olarak değerlendirdiler. Ermenistan'ın Bağımsız Devletler Topluluğu'na (BDT) ve Kolektif Güvenlik Anlaşması'na (daha sonra KGAÖ) üye olma isteği büyük ölçüde Dağlık Karabağ konusunda Rusya'nın siyasi ve askeri desteğini alma hedefine dayanıyordu (Minasyan, 2013).

Ermenistan'ın bu yönelimi 1990'ların başında Azerbaycan ile yaşanan ihtilaf sırasında Rusya'nın siyasi ve askeri desteğini sağlama çabasından kaynaklanıyordu. Ter-Petrosyan, Rusya ile dostane ilişkiler kurmayı amaçlayan geçmiş politikaları nedeniyle Ermenistan'ın kendisini koruyabileceğini ve Dağlık Karabağ'ın kendi kaderini tayin hakkının garantörü olarak hareket edebileceğini, Azerbaycan ve Gürcistan'ın ise 1990'ların başında Rusya'nın çıkarlarını dikkate almadıkları ve yeni güvenlik mimarisinin dışında kaldıkları için Ermenistan'ın bu durumu avantaja çevirebileceğini düşünüyordu (Grigoryan, 2014: 98-99).

Öte yandan, KGAÖ, Dağlık Karabağ sorununda Ermenistan'ın beklentilerinin aksine genelde (Rusya'nın stratejik öncelikleri doğrultusunda) tarafsız olarak değerlendirilebilecek bir pozisyon aldı. Örgüt, uluslararası hukuk normlarına dayalı olarak barışçıl bir çözüme vurgu yaptı ve sorunun çözümüne yönelik AGİT Minsk Grubunun çabalarına destek bildirdi. 2016 Nisan'ında yaşanan 4 günlük savaş sırasında Ermenistan'ın KGAÖ üyeliğini Azerbaycan'a karşı kullanma çabası da büyük oranda karşılıksız kaldı. KGAÖ Genel Sekreteri General Boryuzha uluslararası sistem tarafından tanınmış sınırlarına yönelik herhangi bir tecavüz olması durumunda Ermenistan'a yardım sağlayacaklarını belirten bir açıklama yaptı, ki bu açıklama Dağlık Karabağ'ın Ermenistan sınırları dışında olduğu göz önüne alınacak olursa KGAÖ'nün müdahalede bulunmayacağı anlamına geliyordu (Guliyev ve Gawrich, 2020: 12). Ayrıca KGAÖ üyeleri arasında da ortak bir tutum söz konusu değildi. Bazı üyeler Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan'ın uluslararası olarak tanınmış sınırları içinde olduğu, dolayısıyla KGAÖ'nün sorumluluk alanı içinde olmadığını savunuyordu. Kazakistan'ın Ermenistan büyükelçisi Timur Urazaev sorun karşısında KGAÖ'nün rolünün askeri müdahale yerine diplomatik müzakereler ile sınırlı olması gerektiğini vurguladı (Weitz, 2018: 105). Ermenistan'ın KGAÖ Zirvelerinde üye ülkelerin (ki asıl adresi Rusya idi) Azerbaycan'a silah satışının durdurulması gerektiği yönündeki talepleri sonuçsuz kaldı. Rusya bu isteği aynı silahları Azerbaycan'a da üstelik KGAÖ üyesi Ermenistan'a oranla daha yüksek fiyatlarla sattığı, ayrıca silah satışının durdurulması durumunda Azerbaycan'ın bunları başka ülkelere temin edebileceği gerekçesiyle reddetti (Garibov, 2019).

2020'de çok daha büyük çaplı ve 44 gün süren savaş sırasında Ermenistan - bu kez daha emin bir şekilde destek bulacağını düşünerek - güvenlik ve istikrarı sağlamak için KGAÖ'den askeri yardım talep etti. Ancak KGAÖ daha önceki durumlarda olduğu gibi yine destek vermekten kaçındı ve Ermenistan'a sadece bir gözlem misyonu göndermekle yetindi. Dönemin KGAÖ Genel Sekreteri Stanislav Zas, çatışmaların tırmanmasını bir "sınır olayı" olarak tanımlayarak kolektif savunmaya tabi olmadığını beyan etti (Romańczuk, 2023: 154).

KGAÖ'nün hayal kırıklığı yaratan tutumu ve askeri destek eksikliği nedeniyle Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, ülkesini örgütün faaliyetlerinden açıkça uzaklaştırmaya başladı. Birkaç ay sonra Ermenistan bir KGAÖ tatbikatına ev sahipliği yapmayı reddetti ve bloğa katılımını daha da düşürdü. Hatta KGAÖ üyeliğini sürdürmenin ülke için karlı olmadığını açıkça belirtmeye başladı (Kavkazskiy Uzel, 2024). Başbakan Paşinyan Erivan'ın güvenliğini neredeyse tamamen Rusya'ya bağlamasının "stratejik bir hata" olduğundan yakındı ve Batı ile daha kapsamlı bir iş birliği yapmayı düşündüğünü söyledi. Eylül 2022 ve Haziran 2023'te yaşanan ve Azerbaycan'ın daha da mevzi kazanmasına yol açan olaylar Ermenistan yönetimi açısından KGAÖ'nün "mutlak kayıtsızlığını" gösteriyordu ve ilişkilerdeki kopuş neredeyse geri dönülemez bir boyut kazandı (Avetisyan, 2023). Nitekim süreç içinde Ermenistan yöneticilerinin çeşitli platformlarda KGAÖ ve Rusya konusundaki rahatsızlıklarını birçok kez açıklamalarını müteakip, Şubat 2024'de Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, KGAÖ'nün Ermenistan'ı savunma taahhüdünü yerine getirmediğini öne sürerek Erivan'ın örgüt ile ilişkilerini askıya aldığı açıkladı. Ermenistan'ın, rotasını değiştirmede Moskova'nın hâkimiyetindeki gruptan ayrılacağını belirtti (Anadolu Agency, 2024). Son olarak, Haziran

2024'te ise Paşinyan, Ermenistan'ın KGAÖ'den ayrılma kararını kamuoyuna duyurdu ve bu kararın geri dönüşü olmadığını vurguladı (Reuters, 2024).

V. RUSYA'NIN BÜYÜK GÜÇ BÖLGESELÇİLİĞİ VE KGAÖ ÜYELERİNİN TEPKİLERİ

Rusya'nın KGAÖ üzerinden yürüttüğü büyük güç bölgeselciliğinin kısıtlılıklarına işaret eden diğer bir durum da, Rusya'nın gerek Gürcistan gerekse Ukrayna savaşlarında KGAÖ üyelerinden destek arayışının karşılık bulmamasıdır. KGAÖ, 8.8.8 Savaşı olarak da bilinen Rusya-Gürcistan Savaşı sırasında Rusya'nın arzusu doğrultusunda ortak bir pozisyon geliştiremedi. Rusya'nın tüm çabalarına rağmen Belarus dışında diğer üye ülkeler Moskova'nın müdahalesini onaylamada gönülsüzdüler ve Rusya'nın bu meseleyi tek taraflı olarak çözmesini eleştiriyorlardı; nitekim müdahale sonrası süreçte Belarus da dahil olmak üzere hiçbir Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanımadı (Guliyev ve Gawrich, 2020: 13; Kropatcheva, 2016: 1538). KGAÖ, Rusya'nın 2014'de Ukrayna'yı işgali konusunda daha ciddi bir ayrışma yaşadı ve başta Kazakistan ve Belarus olmak üzere Rusya dışındaki tüm üyeler Moskova'nın eski Sovyet coğrafyasına yönelik politikaları hususunda giderek artan oranda kaygı duymaya başladılar (Guliyev ve Gawrich, 2020: 14).

Rusya, Ukrayna krizinin başlangıcından itibaren KGAÖ Dış Politika Konseyi'nin profilini yükseltmek ve BM Genel Kurulu oturumlarının gündemi için ortak KGAÖ 'bloğu' pozisyonları geliştirmek için daha önceki çabalarını hızlandırdı. Üye devletlerin uluslararası ve bölgesel güvenlik konularındaki dış politika pozisyonlarının koordinasyonu KGAÖ Tüzüğü'nün 9. Maddesi tarafından öngörülmüştü, ancak bu rol atıl kalmıştı. Nisan 2014'te KGAÖ Dış Politika Konseyi'nin bir oturumunun ardından Rusya Dışişleri Bakanı Sergei Lavrov KGAÖ'nün 2015 ortasına kadar dış politika, güvenlik ve savunma konularında bir istişare planını onayladığını duyurdu. Bu plan çerçevesinde KGAÖ üye devletleri BM, AGİT ve diğer uluslararası forumlarda ortak hareket edecekleri bir konu listesi oluşturacaktı (Allison, 2018: 27).

Ancak, Moskova'nın dış politika koordinasyonuna yönelik bu çabası, KGAÖ devletlerinin dış politika perspektiflerinin daha büyük bir zeminde birleşmesi anlamına gelmiyordu. Bu nedenle de ortak bir KGAÖ bloğu oluşturma çabalarının doğal olarak bir sınırı vardı. Diğer KGAÖ devletleri, 'KGAÖ alanı' dışındaki çatışmalarda Rus askeri politikaları ile uyumlu görünme konusunda bir sınır çizdiler. Bunun belki de en somut olarak ortaya çıktığı durum Rusya'nın Kırım'ı ilhakı sırasında gerçekleşti. Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı ilhak etmesi karşısında KGAÖ'ye üye devletlerin tepkisi, söz konusu devletlerin farklı çıkarlarını ve jeopolitik düşüncelerini yansıttı. KGAÖ üyesi devletlerin hiçbirisi Kırım'ın Rusya tarafından ilhakını tanımadı. Çoğu KGAÖ ülkesi, çok vektörlü politikalarını ve Rusya, Ukrayna ve Batı arasında denge kurduklarını, aynı zamanda karşılaştıkları ikilemleri gösteren dikkatli ve ikircikli bir pozisyon aldı. Rusya'nın baskısını üzerlerinde hissediyorlar, Rusya'nın tek taraflılığını onaylamıyorlar ve hatta bazı üye devletler kendi topraklarında yaşayan büyük Rus azınlık nedeniyle Rusya'nın gelecekteki niyetleri konusunda endişe duyuyorlardı (Kropatcheva, 2016: 1541).

Rusya'nın yakın müttefiki Belarus, ilhakı açıktan eleştirmekten kaçınmakla birlikte Kırım'daki referanduma gözlemci göndermeyi reddetti ve Belarus lideri Lukashenko "Ukrayna'nın ayrılmaz, bölünmez, bölünmez bir devlet olarak kalması gerektiğini" belirtti. Kazakistan da Rusya ve Batı arasında denge kurmaya çalıştı. Kazakistan yönetimi durumdan duyduğu endişeyi dile getirdi ve barışçıl bir çözüm çağrısında bulundu. Cumhurbaşkanı Nazarbaev'in Mayıs 2014'te Moskova'da yapılan gayri resmi bir KGAÖ zirvesine katılmak yerine Almatı'da ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı William J. Burns ile görüşmeyi tercih etmesi Kırım'ın işgaline yönelik Rusya ile arasına mesafe koyma çabasının bir yansımasıydı (Kropatcheva, 2016: 1541-1542). Ayrıca, BM Genel Kurulu'nda Kırım'ın statüsü ve Rusya'nın yarımadadaki eylemlerine ilişkin Rusya karşıtı kararlar oylandığında Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan Rusya'yı desteklemek yerine çoğunlukla çekimser kaldı ya da oylamaya katılmadı. Rusya, KGAÖ üyelerinin Kırım konusunda destek olmamalarından ötürü memnuniyetsizliğini dile getirdi ve bu ülkelerin oylamalarındaki çekimser kalma kararını can

sıkıcı olarak nitelendirdi (Davidzon, 2022: 169).

Diğer bir ifadeyle ilhak, güvenlik yardımı için Rusya'ya bağımlı olan, ancak aynı zamanda egemenliklerini korumayı ve uluslararası normların korunmasını arzulayan devletler için bir ikilem oluşturdu. Rusya'nın Kırım'ı ilhakı KGAÖ içindeki fay hatlarını ortaya çıkardı ve örgütün bölgesel bir güvenlik ittifakı olarak uyumu ve etkinliği konusunda soru işaretleri yarattı. Farklı tepkiler, KGAÖ çerçevesinde çatışan çıkar ve değerleri uzlaştırmanın zorluklarını ortaya çıkardı.

Nitekim KGAÖ üyeleri arasında üye devletlerin güvenlik politikasına dair görüş farklılığı 2015 sonbaharında Rus Su-24 bombardıman uçağının bir Türk jeti tarafından düşürülmesi esnasında yeniden açığa çıktı. Rusya, KGAÖ Daimi Konseyi'nin acil toplantısında Türkiye'nin eylemini kınama konusunda fikir birliği sağlayamadı. Kazakistan ve Kırgızistan'ın hem Rusya hem de Türkiye'ye itidal çağrısında bulunan tarafsız açıklamaları ve Tacikistan'dan bir tepki gelmemesi, üye devletlerin 'KGAÖ alanı' dışındaki çatışmalarda Rus askeri politikalarına destek vermekten kaçındığını, Moskova açısından kritik bir konuda bile Moskova liderliğindeki kolektif güvenlik ittifakına bağlılık göstermediklerini ortaya koyuyordu (Kucera, 2015; Gottesman, 2015). Ayrıca 2017 yazında Moskova, Kazakistan ve Kırgızistan'ı askerlerini Suriye'de KGAÖ barış gücü olarak konuşlandırmaya ikna edemedi. Diğer KGAÖ devletleriyle birlikte Kazakistan da KGAÖ'nün bölgesel yetkilerini Rusya'nın daha geniş jeostratejik çıkarlarına tabi kılmak istemedi (Allison, 2018: 323).

Şubat 2022'de Rusya'nın Ukrayna'yı işgali yalnızca KGAÖ üyelerinin 'KGAÖ alanı' dışındaki çatışmalarda Rus askeri politikaları ile mesafeli durma yaklaşımını perçinlemekle kalmadı, aynı zamanda Rus büyük güç bölgeselciliğinin kendileri için de ciddi bir tehdit oluşturabileceği algısını güçlendirdi. KGAÖ üyelerinin Rusya'ya değişik düzeylerde bağımlılıklarına rağmen Belarus'taki Lukashenko rejimi hariç hiçbirisi Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini desteklemedi. KGAÖ üyelerinin hiçbirisi ayrılıkçı Luhansk ve Donetsk Halk Cumhuriyetlerini ya da Kırım'ı tanımadığı gibi Rusya tarafından yeni ilhak edilen Ukrayna topraklarını da tanımayı reddederek Ukrayna'nın egemenliğini üstü kapalı bir şekilde teyit ettiler (Khamidov, 2023).

Ukrayna'nın Rusya tarafından işgali yalnızca KGAÖ üye devletleri arasındaki dış politika ve güvenlik konularındaki öncelik farklılıklarını yeniden ortaya çıkarmakla kalmadı, aynı zamanda birçok devlet tarafından kendi güvenliklerine, hatta toprak bütünlüklerine yönelik bir tehdit olarak da görüldü. Bu tedirginliği en çok hissedilen ülke Kazakistan oldu.

Kazakistan'ın toprak bütünlüğüne ilişkin kaygıları 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasına kadar uzanmaktadır. Kazakistan çok uzun bir süre boyunca, Kazakların toplam nüfusun yüzde 50'sinden daha azını oluşturduğu ve başta Ruslar olmak üzere Slavların mutlak çoğunluğu oluşturduğu bir devlettir. Kazakistan SSCB'nin dağılmasıyla bağımsızlığını elde ettiğinde geniş topraklar ve farklı etnik nüfuslar miras kalmıştı ve Kazak nüfusu 1993 yılında bile ülkenin yalnızca 43,1'ini oluşturuyordu (Kaiser ve Chinn, 1995: 259). Üstelik Ruslar, Kazakistan'ın kuzey bölgelerinin içinde (Doğu Kazakistan, Karaganda ve Kuzey Kazakistan) nüfusun çoğunluğunu, diğer dördünde ise (Akmola, Kokchetav, Kustanay ve Pavlodar) en büyük etnik grubu oluşturuyordu. Dahası, Rusların hâkim olduğu bu kuzey bölgesi Kazakistan'ın endüstriyel ve tarımsal merkeziydi ve Rusya ile ekonomik olarak devletin güney kesimine kıyasla daha yakından bağlantılıydı. Bu jeopolitik durum irredentizm olasılığını arttırmakta ve yeni Kazak devletinin Ruslarla ilişkisinde güvenlik sendromunu tetiklemekteydi (Kaiser ve Chinn, 1995: 257). Nitekim gerek bağımsızlığın ilk dönemlerinde Rus ayrılıkçı hareketinin zemin kazanması, gerek Rusya'nın devlet destekli propagandası ve Rusya'daki bazı yetkililerin zaman zaman ülkeye karşı tehditkâr söylemlerde bulunması Kazakistan'ın toprak bütünlüğüne ilişkin endişelerini de beraberinde getirdi (Zardykh, 2004: 69-70). Dolayısıyla bu kaygı toprak bütünlüğünün korunmasını ulusal kimliğinin ve güvenlik politikasının merkezi bir unsuru haline gelmesine yol açtı. Kazak yönetimi, bir yandan egemenliğini ve toprak sınırlarını savunurken diğer yandan komşusu Rusya ile ilişkilerini dengelemeye çalıştı.

Yukarıda da anıldığı üzere, Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı ilhak etmesi Kazakistan'da şok etkisi yarattı ve alarm zillerinin çalmasına neden oldu. Olası bir "Kırım domino etkisi"nden endişe eden Kazak

yönetimi aynı yıl, nüfus içindeki Kazak oranını artırmaya yönelik olarak Oralmanların (komşu ülkelerden gelen etnik Kazaklar) vatandaşlık alma sürecini hızlandıran ve ayrıca Rus irredentizmini önlemek için Kazakistan'ın toprak bütünlüğünü tehdit etmenin veya ayrılma çağrısı yapmanın cezasını ağırlaştırarak iki yeni yasa çıkardı (Laruelle, Royce ve Beyssembayev, 2019: 220). 2022'de Ukrayna Savaşı'nın patlak vermesi Kazakistan'ın bölgedeki güvenlik durumuna ilişkin endişelerini daha da artırdı. Etnik gerilimler ve jeopolitik rekabetin körüklediği çatışma, bölgesel sınırların kırılganlığının ve içişlerine dış müdahale potansiyelinin altını çizdi. Kazakistan Cumhurbaşkanı Kassym-Jomart Tokayev Rusya'yı desteklemeyi açıkça reddetti ve Ukrayna'nın Donbas bölgesinde ilan edilen Donetsk and Lugansk Cumhuriyetlerini tanımadı (Lillis, 2022). Kazakistan Ukrayna'daki krizin barışçıl yollarla çözülmesi çağrısı yaptı, bu konuda Astana'nın arabuluculuk yapabileceği önerisinde bulundu (Satubaldina, 2022). Kazakistan yönetimi, ayrıca, ülkede Rusya'nın Ukrayna'ya karşı yürüttüğü savaşa yönelik her türlü destek belirtisiyle mücadele etti, Rus askeri propaganda sembollerini yasakladı ve SSCB'nin Nazi Almanyası karşısındaki galibiyeti anısına her yıl kutlanan 9 Mayıs Zafer Günü geçit törenini iptal etti (Umarov, 2022).

Kırım'ın ilhaki ve Ukrayna Savaşı'nın ardından Kazakistan güvenlik stratejisini yeniden değerlendirmeye ve toprak bütünlüğünü korumaya yönelik tedbirlerle öncelik vermeye başladı. Ülke askeri yeteneklerini güçlendirdi, sınır güvenliği önlemlerini artırdı ve bölgesel ortaklar ve uluslararası örgütlerle güvenlik iş birliğini derinleştirdi. Kazakistan ayrıca dış ilişkilerini çeşitlendirmeye ve tek bir dış aktöre olan bağımlılığını azaltmaya çalıştı. Kısacası Rusya'nın uzun süredir devam edegelen Ukrayna politikası Kazakistan'ı Rusya ve başta KGAÖ olmak üzere Rusya büyük güç bölgeselciliğinin enstrümanı olan diğer kurumlar konusunda güvensizliğe itti.

VI. RUSYA'NIN BÖLGESEL ÇIKARLARI GÖLGESİNDE KGAÖ'NÜN MÜDAHALE POLİTİKASI (ZLIĞI): İÇ SİYASİ DİNAMİKLER VE BÖLGESEL GÜVENLİK

Daha geniş kapsamlı güvenlik iş birliği için KGAÖ'nün önünde diğer bir sorun da üye devletlerin önemli ölçüde farklılaşan çıkarları ve örgütten beklentileridir. Nitekim daha ziyade Orta Asya devletleri olmak üzere birçok devlet örgütten devlet içi krizlere ve yerel gerilimlere ortak acil müdahale güçleri ya da barışı koruma güçleri vasıtasıyla müdahil olmasını beklemiştir. Ancak KGAÖ, kuruluş amaçları itibarıyla üye devletlere dışardan gelebilecek tehditlere odaklanan bir örgüt olduğu için bu konu örgütün eyleme geçmede çekinik kaldığı bir sorun olarak ortaya çıkmıştır (Allison, 2018: 28). Esasen bu tür müdahalenin devlet içi çatışmalarda devlet güvenliğinin temininden ziyade mevcut iktidarın güvenliğini temine yönelik bir hareket olarak değerlendirilmesi ya da Rusya'nın kendi çıkarları doğrultusunda olaylara müdahale ettiği ya da etmediği yönünde eleştirilere maruz kalması mümkündür (Khurramov, 2022). Nitekim örgüt Nisan 2010'da Kırgızistan'daki Kurmanbek Bakiyev'in devrilmesi ile sonuçlanan olaylara Kırgız yönetiminin talebine rağmen müdahale etmekten kaçınmış, yalnızca Kırgızistan'daki olaylar karşısında duyduğu rahatsızlığı açıklayan bir deklarasyon yayınlamakla yetinmiştir (Balci, 2021: 93). Zaman içinde kurumsal olgunluğa erişmiş görünen, ortak bir hava savunma sistemi, ortak hava kuvvetleri ve hızlı tepki birlikleri oluşturma yolunda ilerleyen bir örgütün kuruluşundan bu yana bölgedeki en ciddi güvenlik sorunu karşısında adeta etkisiz kalması KGAÖ'nün "kâğıttan kaplan" olduğu eleştirilerine yol açmıştır (Kucera, 2015). Oysa örgütün bu tavrı/ eylemsizliği, onun Rus büyük güç bölgeselciliğinin bir enstrümanı olduğu ve Moskova'nın çıkarları doğrultusunda bir politik çizgi izlediği göz önüne alınırsa son derece anlamlıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, KGAÖ'nün eylemsizliğinin ana nedeni, Moskova'nın Bakiyev'in dış politika çizgisinden memnun olmayışı ve ülkede bir iç karışıklıkla da olsa iktidar değişimi yaşanmasını arzuluyor oluşudur. Nitekim Rusya'nın ülkedeki ABD üssünün kapatılmasını da içeren bir dizi talebini Bakiyev'in karşılamaması üzerine Kremlin'in kontrolündeki Rus medyasında Bakiyev yönetiminin yolsuzluklarına odaklanan bir kampanya yürütülmüş ve bu Kırgızistan'daki olayları tetikleyerek bir "devrim" sonucu iktidar değişimine yol açmıştır (Marat, 2010). Bu

nedenle Moskova'nın Bakiyev yönetiminin devrilme sürecindeki rolü bu kadar açık iken Rusya önderliğindeki büyük güç bölgeselciliğinin bir enstrümanı olan KGAÖ'nün olaylar karşısındaki edilgen tavrı şaşırtıcı değildir. Bu durum karşısında Belarus Cumhurbaşkanı Aleksandr Lukaşenko, Bakiyev'in devrilmesini engelleyemediği için KGAÖ'nün geleceğine ilişkin şüphelerini dile getirerek örgütü "Üye devletlerimizden birinde kan dökülürse ve anayasa karşıtı bir darbe gerçekleşirse ve bu organ sessiz kalırsa bu nasıl bir örgüttür?" sözleriyle eleştirmiştir (Trilling, 2010).

Dahası üç ay sonra Temmuz 2010'da Güney Kırgızistan'ın Oş kentinden başlayarak civar illere de yayılan Kırgızlarla Özbekler arasındaki etnik çatışmalar üzerine yeni başkan Rosa Otunbayeva KGAÖ'nün müdahalesini talep etmiş (Trilling, 2010), ancak Rusya yine tüzüğü gerekçe gösterip yaşananları Kırgızistan'ın iç siyasi sorunu olarak tanımlayarak bu isteği reddetmiştir (Elder, 2010). Üye ülkelerin güvenlik sorunlarını çözmek amacıyla kurulmuş KGAÖ'nün devlet içi güvenlik sorunlarındaki işlevsizliği üye ülkeler arasında ciddi sorgulamaya yol açmıştır.

Bununla birlikte, Ocak 2022'nin başlarında Kazakistan iç karışıklık yaşadığında KGAÖ'nün tavrı farklı olmuştur. Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev'in ülkenin egemenliğinin "on binlerce teröristin tehdidi altında olduğunu" öne sürerek KGAÖ'den yardım talep etmesi üzerine KGAÖ ilk kez bir yardım çağrısına yanıt vermiş ve Kazakistan'daki kilit tesisleri korumak için yaklaşık 2.500 asker konuşlandırmıştır (Pavel, 2023). Ancak gerçekte Tokayev'e yönelik tehdit "teröristlerden" değil, hükümet içinde kendisini devirmeye çalışan unsurlardan kaynaklanıyordu. Dolayısıyla KGAÖ'nün kuvvet gönderme kararı Kazakistan'ın egemenliğini savunmak için değil, Rusya'ya dost olan Tokayev hükümetini korumak amacıyla alınmıştı (Pannier, 2022).

KGAÖ'nün bölgesel güvenlik sorunlarına müdahalesinin ancak Moskova'nın askeri ve stratejik çıkarlarına uygunluk koşuluna bağlı olduğu gerçeği, kendini aynı yıl yaşanan Tacikistan ile Kırgızistan arasındaki sınır çatışmasında da gösterdi. KGAÖ, Nisan 2021'den itibaren zaman zaman devam eden ancak Eylül 2022'de Tacikistan askeri güçlerinin Kırgızistan topraklarına girmesi ile daha da tırmanan ve yaklaşık 100 kayıpla neticelenen sınır çatışmalarına Kırgızistan'ın talebine rağmen müdahale etmekten kaçındı ve olaylar karşısında sadece iki devlet arasındaki sınır anlaşmazlığının barışçıl yollarla çözülmesi çağrısında bulunmakla yetindi (Davies, 2022; Akipress, 2022). Kuşkusuz bu eylemsizliğin, iki üye devlet arasındaki sınır çatışmasının Ukrayna Savaşı'ndan kaynaklanan olumsuz dışsallıkların Rusya'yı zor durumda bıraktığı bir konjonktürde yaşanmış olması ile doğrudan bağlantısı vardı. İşgalin yavaş ilerlemesi ve ordusunu güçlendirme ihtiyacı, Rus birliklerinin diğer bölgesel birliklerden Ukrayna cephesine yeniden tahsis edilmesini gerektirdi. Bu nedenle Moskova, askeri kaynaklarını Kırgız-Tacik ihtilafını çözmeye yönlendirme konusunda isteksiz davrandı, bu da KGAÖ'nün bu bölgesel ihtilaf karşısında hareketsiz kalmasına neden oldu (Ambrosio, 2024).

Dahası, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Bişkek'in "işgal" olarak gördüğü bu duruma karşı çıkmak yerine, Tacik mevkiidasını "bölgesel istikrar ve güvenliği sağladığı için" bir ödülle onurlandırmayı tercih etti (Toregel, 2022). Rusya'nın bölgesel bir güvenlik sorununa yönelik kayıtsızlığı da aşan ve kendi önceliklerini yansıtan bu tutumu Kırgızları çok kızdırdı. Kırgız Dışişleri Bakanlığı Putin'in açıklamasına "Tacikistan liderliğinin eylemleri yıldan yıla Orta Asya ülkelerinin halkları arasındaki barış ve uyuma zarar verirken ne tür bir bölgesel güvenlikten bahsedilebileceği"ni sorgulayarak sert tepki gösterdi. Bişkek, KGAÖ'ye ve Rusya'ya tepkisini gösterir mahiyette, o ay içinde yapılmaması planlanan KGAÖ ortak askeri tatbikatını aniden iptal etme kararı aldı (Rickleton, 2022).

Ağustos 2024'te Ukrayna'nın, Rusya'nın Kursk bölgesine saldırarak önemli bir kısmını işgal etmesi, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) için kritik bir sınav niteliği taşımaktadır. Kiev'in bu askeri hamlesi, KGAÖ Anlaşması'nın 4. maddesini doğrudan devreye sokma potansiyeline sahiptir. Yukarıda da belirtildiği üzere, söz konusu maddeye göre, örgüt dışındaki bir ülkenin, üye devletlerden birine yönelik saldırısı, tüm üyelere yapılmış bir saldırı olarak değerlendirilmektedir.

KGAÖ yetkilisi tarafından yapılan basın açıklamasında, Kursk'taki

durumun örgütün operasyon ve yetki alanına girdiği ve bu gelişmelerin yakından takip edildiği belirtilmiştir. Bununla birlikte, örgütün askeri yardım sağlamasının, yalnızca bir üye devletin resmi talebi üzerine gerçekleşebileceği vurgulanmıştır. Ancak, bu noktaya kadar Kursk bölgesindeki durumla ilgili olarak Kremlin'den herhangi bir yardım talebinde bulunmadığı ifade edilmiştir (Rustamova, 2024). Nitekim Rusya Devlet Duması BDT İşleri, Avrasya Entegrasyonu ve Yurttaşlarla İlişkiler Komitesi Birinci Başkan Yardımcısı Konstantin Zatulin da, Moskova'nın Kursk konusunda KGAÖ'den yardım talep etmeyeceğini ifade etmiştir (Iordanova, 2024).

Buna rağmen Rusya'nın bir yardım talebinde bulunması durumunda, KGAÖ üyesi ülkelerin çatışma bölgesine asker gönderip göndermeyeceği meselesi hem iç hem de dış politikada çok boyutlu sorunlar doğurabilecek potansiyelde olduğundan, ciddi bir belirsizlik yaratmaktadır (Rambler, 2024). Bu bağlamda, Rusya'nın Ukrayna karşısında KGAÖ'den askeri yardım talebinde bulunmasının, Moskova açısından ciddi bir prestij kaybına yol açabileceği de değerlendirilmektedir. KGAÖ'nün, Rusya'nın bu tür bir talebine vereceği olası yanıt, örgütün hem iç dinamiklerini hem de uluslararası alandaki imajını önemli ölçüde etkileyecektir. Eğer KGAÖ üye devletleri, Rusya'nın çağrısına olumlu yanıt verir ve çatışma bölgesine asker gönderirse, bu durum, örgüt üyeleri arasında dayanışmayı gösterirken, aynı zamanda uluslararası toplumda KGAÖ'nün bir savunma ittifakı olarak etkinliğini kanıtlayabilir. Ancak, Rusya'nın talebine rağmen üye devletlerin savaşa müdahil olma noktasındaki olumsuz yaklaşımı ya da Moskova'nın beklentilerinin karşılanmadığı bir durum, örgütün geleceğini olumsuz yönde etkileyecektir.

Bu bağlamda ifade edilmelidir ki, Moskova'nın örgütten askeri yardım talebinde bulunmaması, Rusya'nın Ukrayna Savaşı boyunca askeri güç kapasitesine dair uluslararası arenada yaşadığı prestij kaybını daha da arttırmamak yönündeki kaygısı ile olduğu kadar, KGAÖ'yü test alanına sokarak üye devletlerden olumsuz yanıt alması durumunda örgüte ilişkin "kağıttan kaplan" algısının daha da pekişmesini istememesi ile de bağlantılıdır. Ancak bu karar bile, sonuç itibarıyla, KGAÖ'nün etkisiz ve işlevsiz bir yapı olarak algılanmasına neden olabilir. Dolayısıyla, Ukrayna'nın Kursk bölgesine yönelik saldırısı, KGAÖ'nün geleceği ve örgütün uluslararası güvenlik mimarisindeki rolü açısından kritik bir dönüm noktası olabilir (Nesmy, 2024).

Diğer bir deyişle, bu durum, KGAÖ'nün varlık nedeni olan kolektif savunma ilkesinin gerçek dünyada test edilmesi anlamına gelmektedir. Eğer KGAÖ, Rusya'nın talebi doğrultusunda askeri müdahalede bulunursa, bu örgütün iç uyumunu güçlendirebilir, ancak aynı zamanda örgütün bağımsız karar alma kapasitesine dair soruları gündeme getirebilir. Diğer yandan, eğer yardım gönderilmezse, bu durum KGAÖ'nün güvenilirliğini tümüyle erozyona uğratar ve Rusya'nın üye devletler tarafından bile sorgulanmaya başlanan bölgesel liderliği üzerindeki etkisini daha da zayıflatabilir. Bu olay, KGAÖ'nün gelecekteki rolü ve etkinliği üzerinde uzun vadeli sonuçlar doğurabilecek niteliktedir.

SONUÇ

Büyük Güç Bölgeselciliği kavramı, başta Rusya olmak üzere baskın güçlerin jeopolitik çıkarlarını güvence altına almak ve genişletmek amacıyla bölgesel örgütleri nasıl kullandıklarını analiz etmek için açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Başlangıçta eski Sovyet devletleri arasında güvenlik iş birliğini teşvik etmek için tasarlanan KGAÖ, üyelerinin kolektif güvenlik ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade Rus nüfuzunu pekiştirmeye hizmet etmiş ve Rusya'nın eski Sovyet alanı üzerindeki kontrolünü sürdürmesinin bir aracı olarak algılanmaya başlanmıştır. Bölgesel entegrasyonun bu stratejik manipülasyonu, Büyük Güç Bölgeselciliği kavramının hâkim gücün bölgesel ittifakları genellikle üye devletlerin kolektif ihtiyaçları ve hedefleri pahasına, etkisini ve kontrolünü pekiştirmek için kullandığı önermesi ile son derece uyumludur.

Özellikle KGAÖ, Büyük Güç Bölgeselciliğinin doğasında var olan sorunları ve çelişkileri örneklemektedir. Sözde kolektif bir güvenlik örgütü olan KGAÖ, Rusya'nın stratejik çıkarlarına üye devletlerin güvenlik kaygılarından çok daha fazla öncelik vermiştir. KGAÖ'nün 2010 Kırgız Devrimi, 2010 Kırgız-Özbek Çatışması ve 2022 Kırgız-Tacik Sınır Çatışması sırasında harekete geçme konusundaki isteksizliği,

2022'de Kazakistan'daki iç karışıklıklar sırasında hızlı tepkiyle yan yana geldiğinde, üyelerinin daha geniş güvenlik ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade Rusya'nın stratejik çıkarlarıyla uyumlu bir müdahale modelini göstermektedir. Bu tür davranışlar, KGAÖ'yü gerçek bir güvenlik ittifakından ziyade Rus hâkimiyetinin bir aracı olarak algılamaya başlayan üye devletler arasında giderek artan memnuniyetsizliği daha da körüklemiştir.

KGAÖ'nün müdahalelerindeki bu çelişki örgütün güvenilirliğini ve etkinliğini önemli ölçüde aşındırmıştır. Birçok üye devlet, KGAÖ'nün güvenilir güvenlik garantileri sağlama kabiliyeti konusunda giderek daha fazla hayal kırıklığına uğramaktadır. KGAÖ'nün iç zorlukları, üye devletlerin farklı güvenlik öncelikleri ve (kimi zaman gerçekçi olmayan) beklentileriyle daha da artmaktadır. Belarus, Ermenistan, Kırgızistan ve Tacikistan gibi ülkeler, Rusya'nın stratejik hedefleriyle sıklıkla çatışan farklı güvenlik kaygılarına sahiptir. Örneğin, Ermenistan'ın Dağlık Karabağ çatışması sırasında KGAÖ ile yaşadığı deneyim, her ne kadar uluslararası hukuk ve KGAÖ Tüzüğüne aykırı da olsa Erivan'ın beklentileriyle örtüşmemiş, ciddi bir hayal kırıklığına ve Ermenistan'ın KGAÖ'ye olan bağlılığını yeniden değerlendirmesine yol açmıştır.

Özbekistan'ın KGAÖ ile inişli çıkışlı, katılım ve çekilme dönemleriyle belirginleşen ilişkisi, üyelerin Rusya'nın hâkimiyetine şüpheyle yaklaştığı ve bu nedenle alternatif güvenlik arayışına girdiği bir duruma işaret etmektedir. Bu şüpheci Özbekistan'ın Rusya liderliğindeki girişimleri destekleme konusundaki isteksizliğinde ve nihayetinde bölgesel militarizasyonun artması ve egemenlik kaybı endişeleriyle KGAÖ'den çekilmesinde kendini göstermiştir.

Dahası, Rusya'nın KGAÖ aracılığıyla Büyük Güç Bölgeselciliği arayışı, kilit jeopolitik olaylar sırasında üye devletlerden kayda değer bir dirençle karşılaşmıştır. KGAÖ üyelerinin 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve 2014 Kırım'ın ilhaki sırasında destek vermemesi ve Rusya'nın Ukrayna'daki eylemlerinin Kazakistan tarafından açıkça reddedilmesi, KGAÖ içindeki çatlakları ve Rusya'nın bölgesel etkisinin sınırlarını vurgulamaktadır. Bu örnekler, Rusya'nın KGAÖ üyelerinin farklı çıkarlarını kendi stratejik hedefleriyle uyumlu hale getirmede karşılaştığı zorlukları göstermektedir.

Sonuç olarak, KGAÖ'nün performansı ve üye devletlerin tepkileri, Büyük Güç Bölgeselciliğinin bölgesel güvenlik dinamikleri üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Rusya'nın KGAÖ'yü jeopolitik hedefleri için bir araç olarak kullanması ve örgütün seçici ve tutarsız müdahaleleri, KGAÖ'nün etkisiz bir güvenlik sağlayıcısı olarak algılanması yol açmıştır. KGAÖ üyeleri arasındaki iç bölünmeler ve değişen öncelikler örgütün güvenilirliğini ve etkinliğini daha da zayıflatmaktadır. Uluslararası sistem giderek çok kutuplu hale gelirken, Büyük Güç Bölgeselciliğini ve bunun KGAÖ gibi bölgesel örgütler üzerindeki etkilerini anlamak, bölgesel güvenliğin ve daha geniş ölçekte jeopolitik ortamın geleceğini değerlendirmek için çok önemlidir. KGAÖ'nün karşılaştığı zorluklar, uluslararası ilişkilerdeki daha geniş çerçevedeki güç dinamiklerini yansıtmakta ve hakim güçler tarafından yönlendirilen bölgesel entegrasyon çabalarının girift yönlerinin ve sınırlılıklarının altını çizmektedir.

KAYNAKÇA

- [1] Acharya, A. (2014). *The end of American world order*. New York: Polity.
- [2] Akipress (2022, 17 September). CSTO calls for peaceful regulation of border conflict between Kyrgyzstan and Tajikistan. Erişim adresi https://akipress.com/news/679642:CSTO_calls_for_peaceful_regulation_of_border_conflict_betweenKyrgyzstan_and_Tajikistan/.
- [3] Allison, R. (2018). Protective integration and security policy coordination in Eurasia: comparing the Shanghai Cooperation Organisation and the Collective Security Treaty Organisation. *The Chinese Journal of International Politics*, 11(3), 297-338. <https://doi.org/10.1093/cjip/poy008>.
- [4] Ambrosio, T. (2024, 4 March). The Collective Security Treaty Organization: a lifeless, shambling 'alliance'. *Georgetown Journal of International Affairs*, Walsh School of Foreign Service. Erişim adresi <https://gjia.georgetown.edu/2024/03/04/the-collective-security-treaty-organization-a-lifeless-shambling-alliance/>.
- [5] Anadolu Agency, (2024, 23 February). Armenia suspends participation in Russia-led regional military alliance. Erişim adresi <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/armenia-suspends-participation-in-russia-led-regional-military-alliance/3145598>.
- [6] Avetisyan, A. (2023, 7 September). Tensions rise between Armenia, Russia. *Eurasianet*. Erişim adresi <https://eurasianet.org/tensions-rise-between-armenia-russia>.
- [7] Balassa, Bela (1961). *The theory of economic integration*. Illinois: Richard D. Irwin.

- [8] Balcı, Z. S. (2021). Regional security complexity in post-Soviet Eurasia: CSTO dilemma. *Bölgesel Araştırmalar*, 5(1), 87-114. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1305289>.
- [9] Blagov, S. (2024). CSTO, divided they stand. Center for Security Studies, ETH Zurich. Erişim adresi <https://css.ethz.ch/en/services/digital-library/articles/article.html/108679>.
- [10] Cochrane, J. D. ve Sloan, J. W. (1973). LAFTA and the CACM: A comparative analysis of integration in Latin America. *The Journal of Developing Areas*, 8(1), 13-38. Erişim adresi <https://www.jstor.org/stable/pdf/4190091.pdf>.
- [11] Davidzon, I. (2022). Regional security governance in post-Soviet Eurasia: the history and effectiveness of the Collective Security Treaty Organization. Cham: Palgrave MacMillan.
- [12] Davies, A. (2022, 19 September). Kyrgyzstan-Tajikistan border clashes claim nearly 100 lives. *BBC News*. Erişim adresi <https://www.bbc.com/news/world-asia-62950787>.
- [13] De Lombaerde, P. ve Söderbaum, F. (2013). Editors' introduction: reading the intellectual history of regionalism. Philippe De Lombaerde ve Fredrik Söderbaum (Eds.), *Regionalism: four-volume set of the SAGE library of international relations* içinde (s. xviii - xlvi). London: SAGE Publications.
- [14] Denha, R. E. (1969). The role of the U.S. as an external actor in the integration of Latin America. *Journal of Common Market Studies*, 7(3), 199-216.
- [15] Drageva, R. ve Wolczuk, K. (2017). The Eurasian Economic Union: deals, rules and the exercise of power. *Chatham House Research Paper*, London: Royal Institute of International Affairs. Erişim adresi <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2017-05-02-eurasian-economic-union-drageva-wolczuk.pdf>.
- [16] Dreyer, I. ve Popescu, N. (2014). The Eurasian Customs Union: The economics and the politics. European Union Institute for Security Studies. Erişim adresi https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief_11_Eurasian_Union.pdf.
- [17] Dugin, A. (1997). *Osnovy geopolitiki: geopoliticheskoye budushcheye rossii*. Moskva: Arktogeya.
- [18] Dugin, A. (2014). *Eurasian mission: an introduction to neo-urasianism*. London: Arktos.
- [19] Elder, M. (2010, 14 June). Kyrgyzstan tests Russia's regional commitments. *Global Post*. Erişim adresi <https://theworld.org/dispatch/russia/100614/kyrgyzstan-ethnic-violence>.
- [20] Eurasianet (2010, 03 August). Tashkent throws temper tantrum over new Russian base in Kyrgyzstan. Erişim adresi <https://eurasianet.org/uzbekistan-tashkent-throws-temper-tantrum-over-new-russian-base-in-kyrgyzstan>.
- [21] Evseev, V. (2013). O protivorechivosti rossiysko-uzbekskikh otnosheniy v voyenno-politicheskoy sfere. *Mirovaya Ekonomika i Mezhduнародnyye Otnosheniya*, 6, 73-74. <https://doi.org/10.20542/0131-2227-2013-6-66-74>.
- [22] Garibov, A. (2019, 13 December). Pashinyan tries to leverage Armenia's CSTO membership against Azerbaijan. *Eurasia Daily Monitor*. Erişim adresi <https://jamestown.org/program/pashinyan-tries-to-leverage-armenias-csto-membership-against-azerbaijan/>.
- [23] Gottesman, E. (2015, 24 December). The limits of collective security in Eurasia. *The Diplomat*. Erişim adresi <https://thediplomat.com/2015/12/the-limits-of-collective-security-in-urasia/>.
- [24] Grigoryan, A. (2014). Armenia: joining under the gun. S. Frederick Starr ve Svante E. Cornell (Eds.), *Putin's grand strategy: the Eurasian Union and its discontents* içinde (s. 98-109). Washington: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program.
- [25] Guliyev, F. ve Gawrich, A. (2021). NATO vs. the CSTO: security threat perceptions and responses to secessionist conflicts in Eurasia. *Post-Communist Economies*, 33(2-3), 283-304. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14631377.2020.1800316>.
- [26] Haas, E. (1958). *The uniting of Europe: political, social and economic forces 1950-1957*. Stanford: Stanford University Press.
- [27] Heathershaw, J. (2007). Worlds apart: the making and remaking of geopolitical space in the US-Uzbekistani strategic partnership. *Central Asian Survey*, 26(1), 123-140. <https://doi.org/10.1080/02634930701423558>.
- [28] Hveem, H. (2003). The regional project in global governance. Fredrik Söderbaum ve Timothy Shaw (Eds.), *Theories of new regionalism* içinde (s. 81-98). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- [29] Iordanova, I. (2024, 8 Avgust). Zatulın: Rossiya ne budet prosit' pomoshchi ODKB posle vtorzheniya VSU v Kurskuyu oblast. *Gazeta*. Erişim adresi <https://www.gazeta.ru/army/news/2024/08/08/23641411.shtml>.
- [30] Jarosiewicz, A. ve Fischer, V. (2015). The Eurasian Economic Union – more political, less economic. *OSW Commentary*, 157. Erişim adresi https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/commentary_157.pdf.
- [31] Kaczmarek, M. (2017). Non-western visions of regionalism: China's new Silk Road and Russia's Eurasian Economic Union. *International Affairs*, 93(6), 1357-1376. <https://doi.org/10.1093/ia/iix182>.
- [32] Kaiser, K. (1968). The interaction of regional subsystems: some preliminary notes on recurrent patterns and the role of superpowers. *World Politics*, 21(1), 84-107. <https://doi.org/10.2307/2009747>.
- [33] Kaiser, R. ve Chinn, J. (1995). Russian-Kazakh relations in Kazakhstan. *Post-Soviet Geography*, 36(5), 257-273. <https://doi.org/10.1080/10605851.1995.10640992>.
- [34] Karagiannis, E. (2014). The Russian interventions in South Ossetia and Crimea compared: military performance, legitimacy and goals. *Contemporary Security Policy*, 35(3), 400-420. <https://doi.org/10.1080/13523260.2014.963965>.
- [35] Kartashov, I. (2012, 29 İyun). Uzbekistan zayavil o vykhode iz ODKB. *Rossiyskaya Gazeta*. Erişim adresi <https://rg.ru/2012/06/29/uzbekistan-site.html>.
- [36] Kavkazskiy Uzel (2024, 3 İyun). Glavnoye o kritike Armeniyev ODKB i Kremlya. Erişim adresi <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/386973>.
- [37] Khamidov, S. (2023, 06 April). Central Asia's strained security architecture. *The Diplomat*. Erişim adresi <https://thediplomat.com/2023/04/central-asias-strained-security-architecture/>.
- [38] Khanna, P. (2009). *The second world: how emerging powers are redefining global competition in the twenty-first century*. New York: Random House.
- [39] Khurramov, K. (2022, 15 May). Bumazhnyy tigr ili voyenno-politicheskii blok. 30 let deyatel'nosti ODKB. *Ozodi*. Erişim adresi <https://rus.ozodi.org/a/31851274.html>.
- [40] Klein, M. (2019). Russia's military policy in the post-Soviet space. *SWP Research Paper*. Erişim adresi <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2019RP01/>.
- [41] Kropatcheva, E. (2016). Russia and the Collective Security Treaty Organisation: multilateral policy or unilateral ambitions?. *Europe-Asia Studies*, 68(9), 1526-1552. <https://doi.org/10.1080/09668136.2016.1238878>.
- [42] Kucera, J. (2015, 14 April). CSTO faces new wave of criticism over ineffectiveness. *Eurasianet*. Erişim adresi <https://eurasianet.org/csto-faces-new-wave-of-criticism-over-ineffectiveness>.
- [43] Kucera, J. (2015, 10 December). Russia again tries — and fails — to get allies' support against Turkey. *Eurasianet*. Erişim adresi <https://eurasianet.org/russia-again-tries-and-fails-to-get-allies-support-against-turkey>.
- [44] Laruelle, M. ve Peyrouse, S. (2011). The United States in Central Asia: reassessing a challenging partnership. *Strategic Analysis*, 35(3), 427-438. <https://doi.org/10.1080/09700161.2011.559983>.
- [45] Laruelle, M., Royce, D. ve Beysembayev, S. (2019). Untangling the puzzle of "Russia's influence" in Kazakhstan. *Eurasian Geography and Economics*, 60(2), 211-243. <https://doi.org/10.1080/15387216.2019.1645033>.
- [46] Layne, C. (2012). This time it's real: the end of unipolarity and the pax Americana. *International Studies Quarterly*, 56(1), 203-213. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2478.2011.00704.x>.
- [47] Libman, A. ve Obydenkova, A. (2022, 30 October). Eurasian regionalism and Russia's war against Ukraine: consequences for the EAEU and Kazakhstan. *Russian Analytical Digest*, 287. Erişim adresi <https://doi.org/10.3929/ethz-b-000577719>.
- [48] Lillis, D. (2022, 21 İyun). Raznoglasiya mezhdru Kazakhstanom i Rossiyei po povodu voyny v Ukraine vyililis' v publichnoye prostranstvo. *Eurasianet*. Erişim adresi <https://shorturl.at/7w3NX>.
- [49] Marat, E. (2010, 1 April). Russian mass media attack Bakiyev. *Eurasia Daily Monitor*. Erişim adresi <https://jamestown.org/program/russian-mass-media-attack-bakiyev/>.
- [50] Mattli, W. (1999). *The logic of regional integration: Europe and beyond*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [51] Minasyan, S. (2013). Look not a gift tank in the muzzle. *Russia in Global Affairs*, 1, Erişim adresi <https://eng.globalaffairs.ru/articles/look-not-a-gift-tank-in-the-muzzle/>.
- [52] Mostafa, G. ve Mahmood, M. (2018). Eurasian Economic Union: evolution, challenges and possible future directions. *Journal of Eurasian Studies*, 9(2), 163-172. <https://doi.org/10.1016/j.euras.2018.05.001>.
- [53] Muntschick, J. (2013). Explaining the influence of extra-regional actors on regional economic integration in Southern Africa: The EU's interfering impact on SADC and SACU. Ulrike Lorenz-Carl ve Martin Rempe (Eds.), *Mapping agency: comparing regionalisms in Africa* içinde (s. 77-95). London: Routledge.
- [54] Nesmy (2024, 13 Avgust). ODKB i ukrainskiye voyska pod Kurskom. Erişim adresi <https://nesmi.kz/2024/08/13/odkb-i-ukrainskie-voyska-pod-kurskom/>.
- [55] Novikov, A. (2016). Voyenno-politicheskii potentsial ODKB kak protivovos politike NATO. *Austrian Journal of Humanities and Social Sciences*, 3-4, 74-77. <https://doi.org/10.20534/AJH-16-3-4-74-77>.
- [56] Omonkulov, O. (2019). *Orta Asya'da büyük güç bölgeselçiliği: Avrasya ekonomik birliği, yeni ipek yolu ve ipek yolu ekonomik kuşağı projeleri*. Doktora Tezi, Çanakkale Önselik Mart Üniversitesi. Erişim adresi <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=vjszP7PzV0HebejFEvDfWADJUJOH30KefFDSqVtm-YIKdLNRJY3diOly0t1QxfPI>.
- [57] Organizatsiya Dogovora o Kollektivnoy Bezopasnosti (2022, 07 Aktyabr). Erişim adresi https://odkb-csto.org/documents/documents/ustav_organizatsii_dogovora_o_kollektivnoy_bezopasnosti_/#loaded.
- [58] Organizatsiya Dogovora o Kollektivnoy Bezopasnosti (2024). Ot Dogovora k Organizatsii: Istoriya sozdaniya, osnovy deyatel'nosti, organizatsionnaya struktura. Erişim adresi <https://odkb-csto.org/30-let-odkb/istoriya/>.
- [59] Panarin, A. (1995). *Rossiya v Tsvilzatsionnom protsesse: mezhdru atlantizmom i yevraziystvom*. Moskva: IFRAN.
- [60] Pannier, B. (2022, 7 March). How the intervention in Kazakhstan revitalized the Russian-led-CSTO. *Central Asia Papers*, Foreign Policy Research Institute. Erişim adresi <https://www.fpri.org/article/2022/03/how-the-intervention-in-kazakhstan-revitalized-the-russian-led-csto/>.
- [61] Pavel, S. (2023). Operatsiya ODKB v Kazakhstane i natsional'nyye interesy Rossii: obshcheye i osobennoye. Kharichkin Igor' (Redaktor). *Megatrendy mirovoy politiki: globalizatsiya, polyarizatsiya, ekstremizm* içinde (s. 149-158). Moskva.
- [62] Petrov, R. ve Kalimichenko, P. (2016). On similarities and differences of the European Union and Eurasian Economic Union legal orders: is there the "Eurasian Economic Union acquis"? *Legal Issues of Economic Integration*, 43(3), 295-307. <https://doi.org/10.54648/leie2016014>.
- [63] Peyrouse, S. (2015, 17 March). Kyrgyzstan's membership in the Eurasian Economic Union: a marriage of convenience? *Russian Analytical Digest*, 165. Erişim adresi <https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/RAD-165-10-12.pdf>.

- [64] Posen, B. R. (2012). From unipolarity to multipolarity: transition in sight?. G. John Ikenberry, Michael Mastanduno ve William C. Wohlforth (Eds.). *International relations theory and the consequences of unipolarity* içinde (s. 317-341). New York: Cambridge University Press.
- [65] Putin, V. (2011, 3 Aktyabr). Novyy integratsionnyy proyekt dlya yevraziy - budushcheye, kotoroye rozhdayetsya segodnya. *Izvestia*. Erişim adresi <http://www.izvestia.ru/news/502761>.
- [66] Rambler (2014, 12 Avgust). Pochemu Belorussiya i ODKB ne pomogayut RF v Kurskoy oblasti: uznali otvet. Erişim adresi <https://news.rambler.ru/army/53238918-pochemu-belorussiya-i-odkb-ne-pomogayut-rf-v-kurskoy-oblasti-uznali-otvet/>.
- [67] Reuters (2024, 12 June). Armenia to leave Russia-led security bloc, says PM. Erişim adresi <https://www.reuters.com/world/europe/armenia-leave-russia-led-security-bloc-says-pm-2024-06-12>.
- [68] Rickleton, C. (2022, 12 October). Russia's unhappy club: the CSTO. *RFE/RL*. Erişim adresi <https://www.rferl.org/a/russia-club-csto-ukraine-military-alliance/32079498.html>.
- [69] Romańczuk, M. (2023). The role and importance of the Collective Security Treaty Organization in the security system of the post-Soviet area. *Reality of Politics*, 26(4), 142-157. <https://doi.org/10.15804/rop2023410>.
- [70] Rozanov, A. A. ve Douhan, A. F. (2013). Collective Security Treaty Organisation 2002-2012. Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces. Erişim adresi https://www.files.ethz.ch/isn/176487/RPS_18_CSTO_2002-2012.pdf.
- [71] Rustamova, S. (2024, 16 Avgust). V ODKB rasskazali, zashchityat li Kurskuyu oblast' ot vtorzheniya VSU. *News.ru*. Erişim adresi <https://news.ru/cis/v-odkb-rasskazali-zashchityat-li-kurskuyu-oblast-ot-vtorzheniya-vsu/>.
- [72] Saifulin, R. (2012). How myths are born: a view from Tashkent on the CSTO and Central Asia. *Russia in Global Affairs*, 3. Erişim adresi <https://eng.globalaffairs.ru/articles/how-myths-are-born/>.
- [73] Saipov, Z. S. (2012, 18 July). Factors that influenced Uzbekistan's decision to pull out of the CSTO: the view from Tashkent. *Eurasia Daily Monitor*. Erişim adresi <https://jamestown.org/program/factors-that-influenced-uzbekistans-decision-to-pull-out-of-the-csto-the-view-from-tashkent/>.
- [74] Sarabekov, J. (2015b, Avgust). Yevraziyskiy vibr Kirgizistana: vizv dlya Kazakhstana i Rossii? *Central Asian Analytical Network*. Erişim adresi http://caa-network.org/cassions/wp-content/uploads/2015/08/doklad_-_kirgiziya.pdf.
- [75] Satubaldina, A. (2022, 2 March). President Tokayev participates in extraordinary congress of Amanat Party, urges Russia and Ukraine to reach agreement. *The Astana Times*. Erişim adresi <https://astanatimes.com/2022/03/president-tokayev-participates-in-extraordinary-congress-of-amanat-party-urges-russia-and-ukraine-to-reach-agreement/>.
- [76] Shustov, A. (2012, 02 İyul). "Uzbekistan vykhodit iz ODKB. *Stoletiya*. Erişim adresi https://www.stoletie.ru/geopolitika/uzbekistan_vykhodit_iz_odkb_243.htm.
- [77] Söderbaum, F. (2011). Regionalism. Bertrand Badie, Dirk Berg-Schlosser ve Leonardo Morlino (Eds.), *International encyclopedia of political science* içinde (2243-2246). London: SAGE.
- [78] Starr, S. F. ve Cornell, S. E. (2014). Tactics and instruments in Putin's grand strategy. S. Frederick Starr ve Svante E. Cornell (Eds.), *Putin's grand strategy: the Eurasian Union and its discontents* içinde (s. 59-81). Washington: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program.
- [79] Stein, M. (2012). Uzbekistan's view of security in Afghanistan after 2014. *Military Review*, 92(3), 75-81. Erişim adresi https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/MilitaryReview_20120630_art012.pdf.
- [80] Stratiyevskiy, D. (Sentyabr 2023). Pochemu ODKB ne stala «Rossiyskim NATO»? Friedrich Ebert Stiftung. Erişim adresi <https://library.fes.de/pdf-files/international/20621.pdf>.
- [81] Tolipov, F. (2013, 20 February). Uzbekistan without the CSTO. *The Central Asia - Caucasus Analyst*. Erişim adresi <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/12652-uzbekistan-without-the->.
- [82] Tolipov, F. (2024, 25 January). The informalization of CIS and formalization of EEU: Russia's strategy to maintain leverage in its neighborhood. *CACI Analyst*. Erişim adresi <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13787-the-informalization-of-cis-and-formalization-of-eeu-russia%E2%80%99s-strategy-to-maintain-leverage-in-its-neighborhood.html>.
- [83] Toregel, B. (2022, 11 Aktyabr). ODKB. Vnutrenniy rasklad ustirayayet ne vsekhi členov organizatsii. *Azattyk*. Erişim adresi <https://rus.azattyk.org/a/32075329.html>.
- [84] Total (2011, 17 Avgust). Drug v bede ne poznalsya? R. Otunbayeva obvinila ODKB v bezdeystvii vo vremya besporyadkov v Kirgizii. Erişim adresi https://total.kz/ru/news/politika/drug_v_bede_ne_poznalsya.
- [85] Trilling, D. (2010, 26 April). Kyrgyzstan events helping to define CSTO security alliance. *Eurasianet*. Erişim adresi <https://eurasianet.org/kyrgyzstan-events-helping-to-define-csto-security-alliance>.
- [86] Trilling, D. (2011, 9 December). Uzbekistan's Karimov lashes out at Putin's union. *Eurasianet*. Erişim adresi <https://eurasianet.org/s/uzbekistans-karimov-lashes-out-at-putins-union>.
- [87] Trubetzkoy, N. (2015). *Yevropa i yevraziya*, Moskva: Algoritm.
- [88] Umarov, T. (2022, 16 September). Kazakhstan is breaking out of Russia's grip. *Foreign Policy*. Erişim adresi <https://foreignpolicy.com/2022/09/16/kazakhstan-russia-ukraine-war/>.
- [89] Weitz, R. (2018). Assessing the Collective Security Treaty Organization: capabilities and vulnerabilities. Strategic Studies Institute, US Army War College. Erişim adresi <https://press.armywarcollege.edu/monographs/390>.

[90] Zakaria, F. (2009). *The post-American world*. New York: W.W. Norton.

[91] Zardykhan, Z. (2004). Russians in Kazakhstan and demographic change: imperial legacy and the Kazakh way of nation building. *Asian Ethnicity*, 5(1), 61-79. <https://doi.org/10.1080/1463136032000168907>.

EXTENDED ABSTRACT

Great Power Regionalism (GPR) serves as a critical analytical lens for understanding how dominant states strategically employ regional organisations to safeguard and extend their geopolitical influence. This concept elucidates the ways in which regional integration becomes an instrument of foreign policy, particularly in an era marked by intensified globalisation and the rise of a multipolar international order. Rather than being an intrinsic objective, GPR functions as a vehicle for pursuing broader geopolitical ambitions, with great powers often prioritising their own strategic imperatives over the region's intrinsic interests and aspirations.

In the post-Soviet region, Russia has operationalised its geopolitical strategy through regional organisations like the Eurasian Economic Union (EAEU) and the Collective Security Treaty Organisation (CSTO). While these entities were initially conceived to foster economic and security cooperation among former Soviet republics, they have gradually evolved into mechanisms for Russia to entrench its dominance within the region. The CSTO, in particular, has faced substantial criticism for its selective intervention policy, which prioritises Moscow's strategic interests over the collective security needs of its members. Instances such as the organisation's reluctance to intervene in the 2010 Kyrgyzstan crisis and the 2022 Tajikistan-Kyrgyzstan border conflict, contrasted with its swift deployment during the 2022 unrest in Kazakhstan, highlight its function as a tool for advancing Russia's geopolitical agenda. This pattern of selective engagement has significantly eroded the CSTO's credibility as a reliable security provider and fuelled growing discontent among its member states.

The asymmetries in the CSTO's operational dynamics have become increasingly evident, particularly in the organisation's failure to accommodate the diverse security priorities of its member states. One of the most notable examples of this is Uzbekistan's fluctuating relationship with the CSTO. Initially joining in response to regional security concerns, Uzbekistan later withdrew in 1999, primarily in protest of Russia's disproportionate influence and concerns about regional militarisation. Russia's dominance within the CSTO played a decisive role in Tashkent's decision to sever ties. Similarly, Armenia's unmet expectations regarding the CSTO's role in the Nagorno-Karabakh conflict have led to growing disillusionment in Yerevan. The CSTO's refusal to intervene in the conflict, citing legal constraints based on international law and the CSTO Charter, further strained relations. Moreover, the organisation's limited diplomatic support for Armenia during the Karabakh conflicts of 2016 and 2020 underscored its neutrality and alignment with Russian interests. This perceived partiality culminated in Armenia's announcement of its withdrawal from the CSTO in 2024, as it pivoted towards stronger ties with the West.

Russia's geopolitical confrontations with Georgia and Ukraine have further exposed underlying fractures within the CSTO. During the 2008 Russo-Georgian War, CSTO member states refrained from endorsing Russia's military actions, and none recognised the independence of Abkhazia and South Ossetia. Similarly, following Russia's annexation of Crimea in 2014, CSTO members remained reluctant to offer support, neither endorsing the Russian invasion of Ukraine in 2022 nor recognising the separatist Luhansk and Donetsk People's Republics or the Ukrainian territories subsequently annexed by Russia. Despite their varying levels of dependence on Moscow, this collective stance revealed the divergent interests among CSTO members and underscored the constraints of Russian leadership within the organisation. Kazakhstan, in particular, has adopted a notably cautious and distanced position toward Russia's regional military initiatives, driven by concerns over its own territorial sovereignty.

The downing of the Russian Su-24 bomber by a Turkish jet in the autumn of 2015 further illuminated the divergent perspectives within CSTO member states concerning the organisation's security policy.

The response from the Turkic republics, Kazakhstan and Kyrgyzstan, along with Tajikistan, underscored a reluctance among some members to align with Russia's military policies in conflicts beyond the "CSTO space." These states' refusal to demonstrate solidarity with Moscow, even on an issue of critical importance to Russian interests, exposed the fragility of their commitment to the Moscow-led security alliance. Such developments not only undermine the CSTO's efficacy as a collective security organisation but also foster growing distrust among its members, highlighting the inherent limitations of Russia's regional influence.

In conclusion, the operational dynamics of the CSTO illustrate the strategic manipulation of Great Power Regionalism by dominant states like Russia and its detrimental impact on regional security frameworks. The organisation's ineffectual responses to internal crises and the misalignment of security priorities among its members have significantly eroded its credibility as a dependable security guarantor, fostering disillusionment within its ranks. Russia's appropriation of the CSTO to serve its broader geopolitical ambitions has raised serious doubts about the organisation's long-term viability and the cohesion of its membership. As such, Great Power Regionalism continues to play a pivotal role in shaping the contours of regional security and stability, particularly within the context of an increasingly multipolar global order.